

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми
_____ Бочарова Ю. Г.
«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти _____ магістр
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

на тему: «Роль і значення органів місцевого самоврядування у реалізації
місцевих програм соціально-економічного розвитку»

Виконав:

здобувач вищої освіти

Кудін Максим Вікторович

(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ (підпис)

Керівник:

к. е. н., доцент Неізнана О.В.
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____
(підпис)

Кривий Ріг
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування
Форма здобуття вищої освіти заочна
Ступінь магістр
Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
Освітня програма 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

_____ Ю. Г. Бочарова
(підпис)

«_____» _____ 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Кудіну Максима Вікторовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Роль і значення органів місцевого самоврядування у реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку»

Керівник роботи к. е. н., доцент Неізнана Олена Володимирівна
науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали

Затверджені наказом ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського
від «15» травня 2023 р. № 89-с

2. Строк подання здобувачем ВО роботи «25» листопада 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: навчальна та наукова література, періодичні видання, статистичні данні, звітність Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, данні мережі Інтернет.

4. Зміст: 1. Теоретичні основи реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування. 2. Методичні аспекти реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування. 3. Аналіз результатів реалізації програми соціально-економічного розвитку м. Кривий Ріг органами місцевого самоврядування.

5. Перелік графічного матеріалу: аналітичні таблиці, схеми, рисунки, графіки.

6. Дата видачі завдання: «15» травня 2023 р.

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір напрямку дослідження, аналіз бази та літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження. Формулювання, обґрунтування та затвердження теми кваліфікаційної роботи	до 01.09.2023	
2	Аналіз та узагальнення теоретичних розробок теми кваліфікаційної роботи	до 09.09.2023	
3	Опис методики дослідження предмету кваліфікаційної роботи	до 02.10.2023	
4	Апробація методики аналізу предмету кваліфікаційної роботи	до 21.10.2023	
5	Формування висновків та рекомендацій щодо розв'язання проблеми, встановлених в результаті аналізу	до 31.10.2023	
6	Попередній захист	до 25.11.2023	
7	Оформлення та представлення роботи на кафедрі	до 27.11.2023	
8	Перевірка кваліфікаційної роботи на унікальність тексту	до 28.11.2023	
9	Оформлення презентаційних матеріалів, проходження нормоконтролю	до 04.12.2023	
10	Захист дипломної роботи	09. 12.2023	

Здобувач ВО _____ КУДІН М. В.
(підпис)

Керівник роботи _____ НЕІЗВЕСТНА О. В.
(підпис)

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 61, Рисунків 8, Таблиць 9, додатків 4,
графічного матеріалу 3, використаних джерел 39.

- Об'єкт дослідження: соціально-економічний розвиток органів місцевого самоврядування м. Кривий Ріг в умовах адміністративно-територіальної реформи.
- Предмет дослідження: суспільні відносини, механізми та інструменти, що пов'язані з управлінням соціально-економічним розвитком територіальних громад.
- Мета дослідження: обґрунтування цілей та принципів державних програм регіонального розвитку, виявлення факторів впливу на процес розробки програм регіонального розвитку, а також запропонувати напрями ефективної та результативної реалізації програм регіонального розвитку.
- Методи дослідження: метод ретроспективного аналізу та синтезу, діалектичний метод, графоаналітичний метод, метод системного аналізу.
- Основні результати дослідження: визначено теоретичне узагальнення аспектів та практичний досвід взаємодії між органами державної виконавчої влади та місцевим самоврядуванням, що дало змогу запропонувати шляхи оптимізації взаємодії між органами управління державної виконавчої влади та місцевим самоврядуванням.
- Ключові слова: органи місцевого самоврядування, сталий розвиток, регіональний розвиток, стратегія регіонального розвитку, державні цільові програми, соціально-економічний розвиток, місцевий рівень, принципи сталого розвитку.

ЗМІСТ

Вступ	6
1 Теоретичні основи реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування	8
2 Методичні аспекти реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування	16
3 Аналіз результатів реалізації програми соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування м. Кривий Ріг	20
Висновки та рекомендації	47
Список використаних джерел	55
Додатки А – Д	58

ВСТУП

Постійні зміни, що відбуваються навколо та всередині регіонів, впливають на те, як економіка та суспільство працюють в країні та рівні окремих її територій. Ці зміни можуть викликати проблеми, такі як нестабільність у суспільстві та економіці, кризові ситуації, нерівновага та нерівномірність у розвитку різних областей. Але якщо впроваджувати основні програми для соціально-економічного розвитку регіонів, ці трансформації можуть бути розумними та ефективними.

Припускаючи, що державна влада не системно веде політику в регіонах, то для керування розвитком регіонів важливо користуватися інструментами прямого впливу органів державної влади. Один з таких складних інструментів – державна програма розвитку регіонів. Якщо створити відповідний спосіб і встановити чіткі критерії для визначення розвитку в різних областях, це дозволить оперативно реагувати на зміни в регіональному розвитку та вирішувати кризові ситуації. Також це створить основу для втілення стратегій розвитку регіонів на середньо- та довгострокову перспективу.

Багато вчених з усього світу, а також вітчизняні науковці, досліджують процеси суспільно-економічного розвитку різних регіонів, та як можна створити стратегії для їхнього розвитку, серед яких можна виділити праці: І. Беганської, О. Вавілової, Л. Дідківської, А. Мазур, В. Переверзева, В. Савченка, Д. Стеченко, Ю. Шкуренка та ін. Однак, деякі проблеми у створенні та виконанні планів розвитку регіонів потребують більше уваги, особливо коли мова йде про досягнення конкретних цілей навіть у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Метою дослідження є обґрунтування цілей та принципів державних програм регіонального розвитку, виявлення факторів впливу на процес розробки програм регіонального розвитку, а також запропонувати напрями ефективної та результативної реалізації програм регіонального розвитку.

Відповідно до визначеної мети поставлено такі завдання:

- розкрити поняття місцевої програми соціально-економічного розвитку та порядок її розробки;
- показати роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку місцевих громад;
- охарактеризувати методи реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування;
- визначити організацію місцевого самоврядування м. Кривий Ріг назвати та основні соціально-економічні показники розвитку міста;
- проаналізувати стан виконання, здійснення контролю, проведення моніторингу та оцінки стану виконання програми соціально-економічного розвитку м. Кривий Ріг;
- назвати напрями ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку м. Кривий Ріг органами місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є соціально-економічний розвиток органів місцевого самоврядування м. Кривий Ріг в умовах адміністративно-територіальної реформи.

Предметом дослідження є суспільні відносини, механізми та інструменти, що пов'язані з управлінням соціально-економічним розвитком територіальних громад.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні праці українських і зарубіжних учених, а також практиків із питань ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку органів місцевого самоврядування.

Інформаційною основою дослідження є Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, а також інші джерела інформації щодо реалізації програми соціально-економічного розвитку органів місцевого самоврядування в Україні.

У процесі дослідження використовувалися такі наукові методи: ретроспективного аналізу та синтезу – для узагальнення основних теоретичних підходів до формування і реалізації місцевої програми соціально-економічного розвитку та порядку її розробки; діалектичний метод – для комплексного дослідження відносин між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування; графоаналітичний – для схематичного зображення теоретичних і практичних положень кваліфікаційної роботи; системного аналізу – для визначення пріоритетних напрямів реформування програми соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування конкретної територіальної громади.

До новизни основних результатів, що були одержані під час проведення наукового дослідження, належать інноваційні адаптивні механізми соціально-економічного розвитку органів місцевого самоврядування з урахуванням регіональних особливостей та умов адміністративно-територіальної реформи.

За результатами дослідження опубліковано тези доповідей для участі у X Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (м. Полтава, 09 листопада 2023 року).

При написанні кваліфікаційної роботи були використані наступні комп'ютерні програми для вводу та аналізу даних: Microsoft Word, Microsoft Excel.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Місцеві органи влади мають важливе завдання – створювати та здійснювати різні плани для розвитку своїх територій. Ці плани показують, наскільки вони турбуються про мешканців і розвиток свого району. Тому правильне створення та виконання таких програм на сьогодні є дуже важливою справою.

Почнемо з того, що «місцева програма економічного і соціального розвитку – це документ, в якому визначаються цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку на короткостроковий період, як правило, на рік, засоби та шляхи їх досягнення, формується взаємоузгоджена і комплексна система напрямків та заходів органів місцевого самоврядування, спрямованих на ефективне розв’язання проблем економічного і соціального розвитку, характеризуються очікувані зміни у стані економіки та соціальної сфери» [1].

В ст. 1 закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» наводиться наступне визначення програми економічного і соціального розвитку – це «державні цільові програми економічного, соціального розвитку, програми економічного, соціального розвитку областей, районів, міст та об’єднаних територіальних громад» [2].

Крім того, в Методичних рекомендаціях щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об’єднаної територіальної громади, затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, також говориться про план (програму) соціально-економічного розвитку об’єднаної територіальної громади. Згідно Методичних рекомендації, це документ, що «визначає стратегічні цілі та пріоритети розвитку об’єднаної територіальної громади на коротко- та середньостроковий період (3-5 років), конкретизує завдання та заходи у рамках таких цілей та пріоритетів, відповідальних виконавців та строки виконання заходів, обсяги фінансування, джерела фінансування та індикатори (показники) оцінки результативності виконання заходів програми» [3].

Якщо розглядати місцеві програми соціально-економічного розвитку за ознакою строковості, то можна стверджувати, що це «програмний документ, який розробляється на коротко-, середньострокову перспективу та слугує для прогнозування місцевого бюджету» [4].

Заслуговує на увагу поняття «програма регіонального розвитку», яке тісно пов’язане з поняттям «місцевої програми соціально-економічного розвитку». Отже, програма регіонального розвитку – це «комплекс взаємопов’язаних завдань та заходів довготривалого характеру, спрямованих на досягнення цілей, визначених регіональною стратегією, оформлений як додаток до плану заходів,

що готується та затверджується у встановленому законодавством порядку та реалізується через проекти регіонального розвитку, об'єднані спільною метою та відібрані на конкурсній основі» [5].

Також слід чітко розмежовувати поняття «бюджетні програми», які є складовими програмно-цільового методу бюджетування (ст. 20 Бюджетного Кодексу України), та «програми соціально-економічного розвитку регіонів». Виходячи з норм Бюджетного Кодексу України, бюджетні програми – це одна із особливих складових програмно-цільового методу [6].

Параметри бюджетної програми (цілі, завдання, результативні показники тощо) затверджуються у встановленому порядку паспортом бюджетної програми. Бюджетні програми виконують протягом одного бюджетного періоду, який складає один календарний рік.

А програми соціально-економічного розвитку, які затверджуються відповідно до ст. 26 та ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування» окремим рішенням відповідної ради, можуть виконуватися впродовж декількох років [7]. У разі потреби, кошти на їх реалізацію передбачаються за рахунок бюджетних асигнувань, встановлених для відповідних бюджетних програм.

Розроблення місцевих програм соціально-економічного розвитку рекомендується здійснювати з дотриманням таких принципів (рис. 1.1):

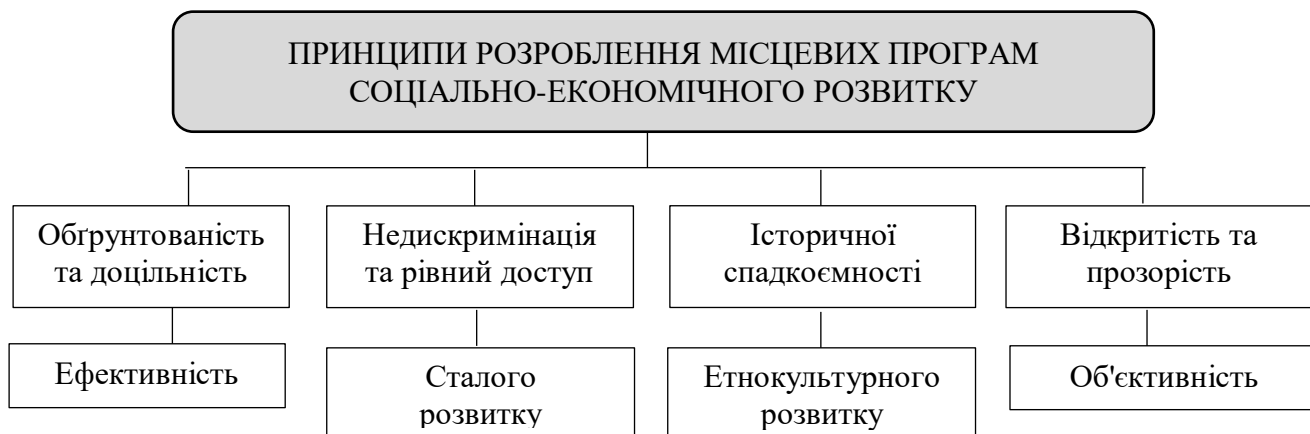

Рисунок 1.1 – Принципи розроблення місцевих програм соціально-економічного розвитку

Джерело: складено автором на основі [3]

Їх повна характеристика представлена у додатку А.

Далі розглянемо порядок розробки місцевих програм соціально-економічного розвитку. Як зазначено в Методичних рекомендаціях щодо формування і реалізації прогностичних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади, «місцеві програми соціально-економічного розвитку рекомендується розробляти виконавчим комітетом міської, селищної, сільської ради об'єднаної територіальної громади (виконавчого комітету) після прийняття такою радою відповідного рішення» [3].

Для розроблення місцевих програм соціально-економічного розвитку

виконавчому комітету доцільно [3]:

- визначити відповідальний структурний підрозділ виконавчого комітету за розроблення програми (відповідальний розробник);
- повідомити через регіональні засоби масової інформації про початок роботи над проектом програми, визначити терміни і форму подання пропозицій до неї;
- організувати громадське обговорення проекту програми, зокрема у разі потреби утворити робочу групу, до складу якої можуть входити представники асоціацій та інших об'єднань органів місцевого самоврядування, громадських організацій, інших юридичних осіб та фізичні особи (за згодою).

Розроблення програми рекомендується починати не пізніше ніж через місяць після здійснення державної реєстрації юридичної особи – міської, селищної, сільської ради, обраної об'єднаною територіальною громадою, та її виконавчого комітету.

Програми бажано розробляти на середньостроковий період (не менше ніж на три роки) з урахуванням стратегічних цілей та пріоритетів, завдань, запланованих заходів, проектів та термінів діючої регіональної стратегії та плану заходів з її реалізації, та/або стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади, у разі її розроблення.

Місцеві програми соціально-економічного розвитку доцільно розробляти за такою структурою [3]:

- аналітична частина – аналіз стану та основних тенденцій соціально-економічного розвитку населених пунктів територіальних громад, що об'єдналися, визначення конкурентних переваг, які виникли після об'єднання (збільшення території та ресурсів, посилення людського капіталу тощо), та проблем кожного населеного пункту, який увійшов до об'єднаної територіальної громади;
- цілі та пріоритети розвитку об'єднаної територіальної громади на відповідний період;
- основні завдання та механізми їх реалізації, в тому числі: організаційні та адміністративні заходи, які спрямовані на реалізацію передбачених програмою завдань; перелік діючих та перспективних проектів розвитку об'єднаної територіальної громади з визначенням орієнтовних обсягів і джерел їх фінансування, відповідальних виконавців та строків їх підготовки та реалізації; опис механізму моніторингу і оцінки результативності реалізації програми із визначенням індикаторів (показників) оцінки результативності виконання завдань і заходів та досягнення цілей, визначених програмою.

Аналітична частина програми є «основою для визначення стратегічного бачення щодо розвитку об'єднаної територіальної громади на відповідний період і може містити дані про» [3]:

- демографічну ситуацію, ринок праці об'єднаної територіальної громади;
- географічне розташування об'єднаної територіальної громади, опис суміжних територій;
- фінансово-бюджетну ситуацію об'єднаної територіальної громади;
- наявну інфраструктуру об'єднаної територіальної громади (транспортну,

екологічну, енергетичну, виробничу, соціальну тощо);

- динаміку та особливості соціально-економічного розвитку за останні п'ять років, у тому числі, стан використання природного, ресурсного, виробничого, науково-технічного потенціалу, розвитку малого і середнього підприємництва, зайнятості населення, задоволення населення товарами і послугами, доступу суб'єктів підприємництва до кредитів та інвестицій, екологічну ситуацію об'єднаної територіальної громади тощо;

- інші дані, визначені відповідальним розробником, як необхідні для проведення аналізу стану розвитку об'єднаної територіальної громади.

Для розроблення аналітичної частини «доцільно використовувати офіційні дані органів державної статистики, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, інформаційні матеріали соціологічних опитувань тощо. Також для підготовки аналітичної частини програми можуть використовуватися картографічні, ілюстраційні та інші матеріали, зокрема, економіко-географічні карти та схеми, кадастрові карти, схеми та креслення, фотоматеріали території тощо» [3].

Цілі розвитку визначаються як очікувані досягнення за результатами впровадження комплексу взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на вирішення найважливіших питань розвитку об'єднаної територіальної громади та розв'язання проблем. Фінансове забезпечення реалізації програми може здійснюватися за рахунок (рис. 1.2):

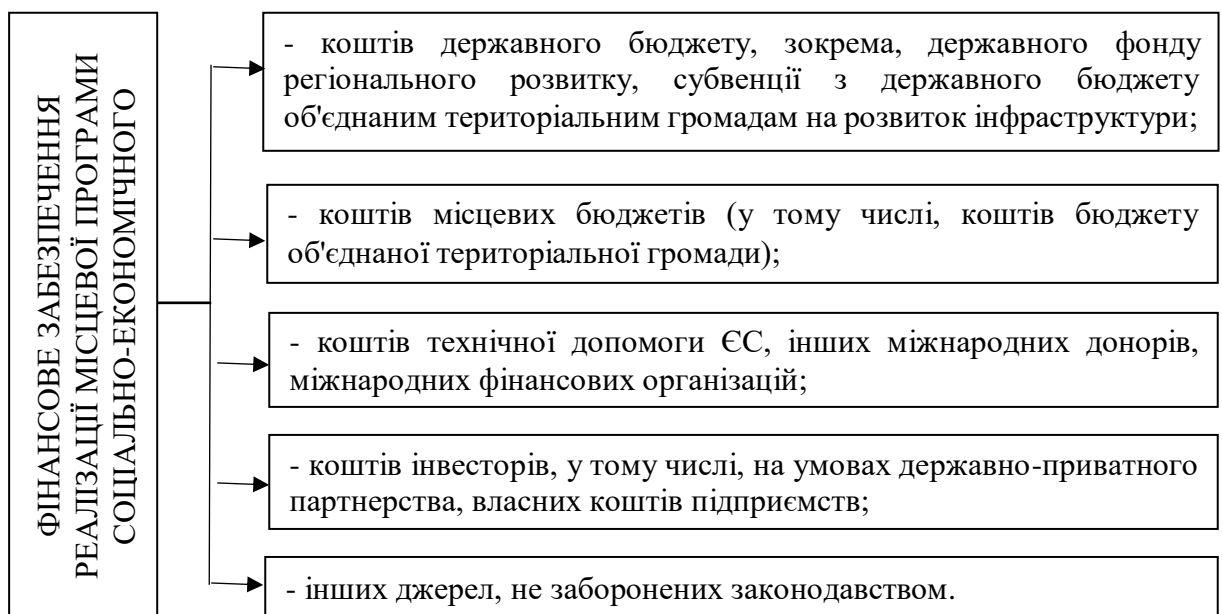

Рисунок 1.2 – Фінансове забезпечення реалізації місцевої програми соціально-економічного розвитку

Джерело: складено автором на основі [3]

Виконання місцевої програми соціально-економічного розвитку рекомендується здійснювати шляхом реалізації виконавцями завдань і заходів, зазначених у програмі.

Безпосередній контроль за станом та строками виконання завдань і заходів програми рекомендується здійснювати виконавчому комітету, а за цільовим та ефективним використанням коштів – головним розпорядником коштів.

Виконання місцевої програми соціально-економічного розвитку повинно «забезпечити активізацію економічної діяльності, сприяти підвищенню рівня життя населення завдяки розв'язанню існуючих проблем, використанню внутрішніх та зовнішніх можливостей громади та її територій, дозволить покращити інвестиційну привабливість, створити умови для підвищення рівня конкурентних переваг та потенціалу громади» [4].

Таким чином, на сьогоднішній день щоб отримати додаткові кошти від уряду у формі субвенцій, органи місцевої влади повинні мати належно розроблену та схвалену програму соціально-економічного розвитку своєї території.

У сучасних умовах розвиток окремих територій є важливою частиною стратегії управління місцевими питаннями, поряд з правовими регуляціями та фінансово-інвестиційною політикою.

В контексті децентралізації в Україні, роль органів місцевого самоврядування стає важливішою в усіх сферах життя. Це вимагає актуальної модернізації публічного управління для забезпечення сталого розвитку територій.

З метою «забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина» Президент України В. Зеленський визначив цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [8].

Україна зобов'язалася впроваджувати принципи сталого розвитку у своєму господарюванні. Для досягнення успіху в цьому довгостроковому завданні необхідно застосовувати нові підходи, які приведуть до зміни звичних методів управління на всіх рівнях.

Дослідженнями доведено, що сталий розвиток, згідно з формулюванням ООН, це розвиток суспільства, який забезпечує задоволення потреб поточного покоління, не завдаючи при цьому шкоди можливостям майбутніх поколінь. Ця ідея стала основою світової програми дій «Порядок денний на XXI століття», прийнятої 179 країнами світу. Україна також приєдналася до цієї ініціативи та висловила бажання перейти до сталого розвитку.

Більшість науковців виділяють основні чинники, що забезпечують сталий розвиток, серед яких [9, с. 191]:

- екологічний чинник, який визначає умови та обмеження відновлення екологічних систем після їх використання;
- економічний аспект, який передбачає створення економічної системи, яка гармонійно поєднується з екологічним чинником;
- соціальний фактор, який надає право людини на достатній рівень життя в умовах благополуччя та екологічної безпеки.

Важливо відзначити, що ці три чинники сталого розвитку суспільства повинні бути взаємозалежними та узгодженими між собою. Тому сталий

розвиток не можна сприймати як просту суму окремих компонентів, які діють незалежно. Навпаки, це система, де всі елементи взаємодіють, взаємно впливають та утворюють цілісність.

У вирішенні питань, пов'язаних з впровадженням принципів сталого розвитку, велике значення надається місцевому самоврядуванню. Місцеве самоврядування – це такий рівень влади, який найближче знаходиться до населення, і має найбільший вплив на його життя. Воно вирішує питання щодо задоволення основних потреб населення, і ефективність його роботи безпосередньо впливає на якість життя громадян.

Місцеве самоврядування визнається державою як право та можливість територіальних громад незалежно вирішувати питання, які мають місцеве значення.

Зауважимо, територіальні громади здійснюють місцеве самоврядування з двох напрямків: націленого зверху, формуючи владні органи місцевого самоврядування, та націленого знизу, виконуючи функції, які можуть бути недосяжними для владних органів. Вітчизняна громада має можливість приймати участь у місцевому самоврядуванні через різні правові форми, такі як громадські слухання, місцеві ініціативи, місцевий референдум, спільні збори тощо.

Оскільки сталий розвиток країни значною мірою залежить від діяльності місцевих органів самоврядування, вони несуть велику відповідальність за наслідки свого управління та прийняття рішень на рівні місць. З цієї причини важливо створити ефективну модель місцевого самоврядування, яка відповідає потребам суспільства і сприяє його розвитку.

Основною метою реформування місцевого самоврядування в Україні є покращення якості життя громадян шляхом створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних та дієздатних соціальних спільнот. Члени цих громад мають можливість ефективно захищати свої права та інтереси, беручи активну участь у прийнятті рішень, які стосуються місцевого значення.

Серед «основних принципів, на яких має ґрунтуватися концепція сталого розвитку на місцевому рівні», можна виділити такі [10]:

- керований та стратегічний типи місцевого розвитку – з урахуванням не тільки сучасних, а й потенційних потреб територіальної громади;
- відносність обмежень, які існують у сфері використання природного потенціалу, що пов'язане із сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також зі здатністю біосфери до самовідновлення;
- соціальна справедливість розподілу та вживання благ, зокрема: запобігання надмірному використанню ресурсів, досягнення рівноваги між використанням ресурсів та екологічними можливостями території, забезпечення енергозбереження та енерговідновлення;
- інтеграція інноваційної, стратегічної та проектної діяльності на місцевому рівні для підвищення ефективності та результативності управління у сфері забезпечення сталого розвитку територіальної громади.

Отже, забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні передбачає необхідність здійснення збалансованого підходу до вирішення соціальних та

економічних завдань території, з урахуванням збереження здорового стану природи та природно-ресурсного потенціалу.

Важливо підкреслити, що вітчизняному місцевому самоврядуванню досі бракує чіткої спрямованості на задоволення потреб громадян, і ключовим є комплекс питань, пов'язаних із визначенням цілей та оцінкою ефективності управління на основі досягнень остаточної результату. Концепція сталого розвитку виступає як фундамент для побудови результат-орієнтованої системи управління розвитком муніципальних утворень, яка враховує, що економічний прибуток не може бути єдиним визначальним показником якості життя та не охоплює всі аспекти людського існування.

Сталий розвиток муніципальних утворень спирається на такі базові принципи (рис. 1.3):

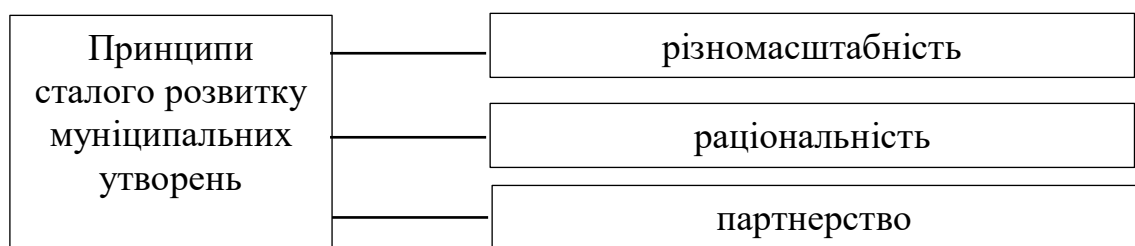

Рисунок 1.3 – Принципи сталого розвитку муніципальних утворень

Джерело: складено автором на основі [10]

Основні принципи сталого розвитку, застосовані на кожній конкретній муніципальній території, передбачають виконання ряду кроків. Спочатку проводиться оцінка, яка визначає, наскільки територія відповідає принципам збалансованого розвитку. Потім визначаються пріоритети та індикатори сталого розвитку.

Далі розробляється концепція сталого розвитку для території, в якій визначаються стратегічні цілі та індикатори, які повинні бути досягнуті. Ця концепція обговорюється з громадськістю, і пропозиції громадян враховуються при її вдосконаленні. Після цього концепцію затверджується рішенням органів влади. А вже потім розробляється стратегія (програма) сталого розвитку території на основі концепції та визначених пріоритетів. Ця стратегія включає в себе дії, терміни їх виконання, очікувані результати та відповідальних за виконання.

Нарешті, проводиться моніторинг індикаторів сталого розвитку території, їх уточнення та коригування відповідно до отриманих даних.

Підсумовуючи вищезазначене, можна виділити наступне.

Міське самоврядування відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку країни, і це вимагає посилення інституційної спроможності системи місцевого самоврядування, а також активного залучення мешканців місцевих громад до процесу ухвалення управлінських рішень.

Позитивний досвід співпраці місцевого самоврядування з міжнародними

організаціями у сфері сталого розвитку підкреслює важливість побудови партнерських відносин на місцевому та регіональному рівнях, що сприяє спільній відповідальності і сприяє стійкому розвитку.

Ефективна взаємодія та зв'язки формуються завдяки організаційній та функціональній діяльності органів місцевого самоврядування, спрямованій на підтримку самоорганізації громади, зміцнення суспільної єдності та зміну поглядів суспільства на якість життя та стан довкілля.

Забезпечення сталого розвитку територіальних громад передбачає інтеграцію інновацій, стратегій та проектів на місцевому рівні, з метою підвищення результативності та ефективності органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення сталого інноваційного розвитку територій.

Органи місцевого самоврядування мають гарантувати сталий розвиток територіальної громади, керуючись принципами місцевого самоврядування та створюючи умови для передачі майбутнім поколінням мінімального економічного, екологічного та соціального боргу. Отже, метою діяльності органів місцевого самоврядування є досягнення сталого соціально-екологічного розвитку разом з територіальною громадою, забезпечуючи ефективний економічний механізм для задоволення потреб людини та збереження природи.

Таким чином, перетворення місцевого самоврядування сьогодні є ключовим аспектом в освоєнні потенціалу кожного регіону країни, впровадження регіональних стратегій розвитку та забезпечення стійкості їх розвитку на основі єдності та цілісності державної території. Це включає в себе балансування процесів централізації та децентралізації, які мають велике значення для функціонування державної влади.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Метод – це «сукупність підходів або дій практичного або теоретичного характеру для вивчення дійсності. Метод завжди підпорядкований виконанню конкретного завдання» [11, с. 47-48]. Результат дослідження залежить від методу дослідження. Саме тому «методи мають вирішальне значення, оскільки вони задають загальний напрямок дослідження (у цьому разі оцінювання), є відправною точкою під час оцінювання отриманих даних, допомагають експерту (досліднику) здійснювати оцінювання на надійно встановлених фактах, звільняють від суб'єктивізму, однобічності» [11, с. 47-48].

У сучасній практиці для отримання об'єктивної оцінки результативності застосовують використання одночасно різних методів для оцінювання певного завдання: аналіз зацікавлених сторін, перегляд документів, спостереження, опитування, напівструктуровані інтерв'ю, дослідження окремого прикладу, фокус-групи, ранжування тощо.

Існують різні класифікації методів:

1) на етапі проміжного оцінювання збираються та аналізуються дані щодо всіх або визначених питань оцінювання, зокрема результативності та ефективності програми. У разі нестачі ресурсів є можливим проведення оцінювання частини заходів програми. Методи оцінювання на цьому етапі такі:

- аналіз даних моніторингу реалізації стратегії / програми та релевантних програм за умови їхнього існування в конкретних областях та інших регіонах України;
- дані оперативної управлінської звітності виконавців стратегії / програми / проєкту;
- інші дані статистики, які є дотичними до сфери дії стратегії / програми / проєкту;
- спостереження за виконанням заходів стратегії / програми / проєкту;
- фокус-групи з виконавцями, бенефіціарами стратегії / програми / проєкту;
- інтерв'ю із представниками виконавців і зацікавлених сторін стратегії / програми / проєкту;
- вивчення окремих випадків; незалежний експертний аналіз стану певної сфери та середовища його розвитку тощо;

2) на етапі підсумкового оцінювання збираються та аналізуються дані щодо результативності, ефективності, сталості та впливу програми. Методи оцінювання на цьому етапі такі:

- аналіз нормативно-правової бази у відповідній сфері;
- аналіз даних моніторингу реалізації стратегії / програми та релевантних програм за умови їхнього існування в конкретній області та інших регіонах України;

- аналіз даних попереднього та проміжного оцінювання;
- дані управлінської звітності виконавців стратегії / програми / проєкту;
- інші дані статистики, які є дотичними до сфери дії стратегії / програми / проєкту;
- дані прогнозів соціально-економічного розвитку України, області;
- розроблення сценаріїв майбутнього розвитку регіону, зокрема досліджуваної сфери;
- фокус-групи з виконавцями та бенефіціарами стратегії / програми / проєкту;
- опитування громадської думки, зокрема зацікавлених сторін, бенефіціарів, у різних формах;
- інтерв'ю із представниками виконавців і зацікавлених сторін;
- вивчення окремих випадків;
- незалежний експертний аналіз змін у відповідній сфері (методи аналізу за багатьма критеріями тощо) [12].

Серед «основних видів аналізу виділяють кількісні та якісні види. Види кількісного аналізу» [12, с. 33]:

- описовий аналіз (опис ситуації за допомогою даних) використовується, коли потрібно ознайомити з ситуацією, дати кількісні параметри явища (наприклад, аналіз даних щодо реєстрації ВПО);
- порівняльний аналіз використовується, коли основна увага приділяється порівнянню однієї програми з іншого, поточної ситуації з ситуацією в минулому тощо;
- реляційний (відносний) аналіз виявляє взаємозв'язку між різними показниками і змінними, між різними подіями і явищами.

Основні види якісного аналізу:

- контент-аналіз передбачає аналіз змісту і дає відповідь на питання, наприклад, з якою частотою відбувалася подія;
- ситуаційний аналіз передбачає аналіз і роз'яснення конкретної ситуації з використанням цитат, ілюстрацій, докладних описів;
- епізодичний аналіз передбачає аналіз і роз'яснення конкретних епізодів, дає невеликі практичні приклади, службовці для ілюстрації будь-якої проблеми або її епізоду.

Особливу увагу слід приділити SWOT-аналізу регіонального розвитку.

SWOT-аналіз регіонального розвитку – «процес встановлення зв'язку між внутрішніми (сильними і слабкими сторонами) та зовнішніми (можливостями і викликами) факторами, що мають стратегічне значення для розвитку регіону. Результати SWOT-аналізу використовуються для формування порівняльних переваг, викликів та ризиків, на основі яких здійснюється визначення і вибір стратегічних та оперативних цілей розвитку регіону» [13].

Аналіз переваг, проблем та ризиків розвитку певного регіону виконується на основі вивчення того, що відбувається всередині та за його межами. Це здійснюється за допомогою SWOT-аналізу регіонального розвитку, який допомагає визначити сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози у розвитку даного регіону.

SWOT-матриця являє собою «інструмент для аналізу сильних і слабких сторін, можливостей і загроз на перетині цих чотирьох ключових елементів SWOT-аналізу» [13, с. 37].

Внутрішні, або ситуативні, чинники включають внутрішні елементи, тобто власні сильні і слабкі сторони. Зовнішні чинники, або фактори очікування, – це фактори, пов'язані з слабкостями і загрозами. Ці фактори, такі як нормативно-правова база держави, політична ситуація, глобальні економічні тенденції, технологічні зміни тощо, можуть впливати на регіональний розвиток, але не перебувають під безпосереднім контролем регіону.

SWOT-матриця описує стратегічні визначення, які можна реалізувати, знаходячи оптимальне поєднання між сильними і слабкими сторонами як внутрішніми чинниками, а також можливостями і загрозами як зовнішніми факторами. SWOT-аналіз сильних, слабких сторін регіону, можливостей і загроз здійснюється за наступною формою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – SWOT-аналіз сильних, слабких сторін регіону, можливостей і загроз

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
наявні внутрішні позитивні фактори або ресурси регіону, які можуть бути використані для формування конкурентних переваг	наявні внутрішні негативні фактори регіону, які заважають його розвитку
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
позитивні фактори зовнішнього впливу (наявні або найбільш ймовірні), які можна використати для розвитку регіону	негативні фактори зовнішнього впливу (наявні або найбільш ймовірні), які перешкоджають розвитку регіону

Джерело: складено автором на основі [12]

Можливі стратегії SWOT приведені нижче.

Стратегія I. Стратегія «сильні сторони – можливості» (безпрограшна стратегія) вказує на зовнішні можливості, які підтримують сильні сторони регіону. Це наступальна стратегія, яка застосовується в ситуації, коли регіон ще вибудовує свої позиції і, отже, максимально концентрується на напрямках, де можливості підтримують сильні сторони.

Стратегія II. Стратегія «слабкі сторони – можливості» вказує на способи, як слабкі сторони можуть бути подолані, щоб розблокувати нові можливості, або як існуючі можливості зможуть ліквідувати/зменшити слабкі сторони регіону. Це трохи більш оборонний стратегічний підхід, при якому, після того, як наявні шанси були використані, ми шукаємо нового місця для участі шляхом усунення власних слабких сторін.

Стратегія III. Стратегія «сильні сторони – загрози» визначає способи, як сильні сторони можуть бути використані для того, щоб обмежити або усунути

вплив загроз. Ця комбінація також представляє захисний (оборонний) варіант. Вона може бути застосовна для розвинених регіонів з сильною конкурентною позицією, які працюють на запобігання певних (очікуваних) негативних зовнішніх впливів, використовуючи власні сильні сторони.

Стратегія IV. Стратегія «слабкі сторони – загрози» вказує на план усунення слабких сторін в цілях запобігання вразливості регіону зовнішнім загрозам. Це повною мірою оборонна стратегія, яка може бути оптимальною лише для дуже добре розвинених регіонів, яким потрібно тільки утримувати свою хорошу позицію по відношенню до своїх конкурентів.

Під час SWOT-аналізу вивчається, як внутрішні аспекти (сильні та слабкі сторони) взаємодіють із зовнішніми факторами (можливості та загрози), що має важливе значення для стратегічного розвитку регіону. Ці взаємозв'язки допомагають визначити переваги, виклики та ризики, що в свою чергу служать основою для формулювання довгострокових стратегічних та оперативних цілей розвитку регіону.

Отже, методами реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування в сучасних умовах є:

- SWOT-аналіз регіонального розвитку;
- аналіз даних моніторингу реалізації програми та релевантних програм за умови їх існування у конкретні області та інших регіонах України;
- дані оперативної управлінської звітності виконавців програми;
- інші дані статистики, які є дотичними до сфери дії програми;
- спостереження за виконанням заходів програми;
- фокус-групи з виконавцями, бенефіціарами програми;
- інтерв'ю з представниками виконавців та зацікавлених сторін програми;
- вивчення окремих випадків та інші.

Таким чином, в сучасних умовах необхідною умовою отримання додаткового фінансового ресурсу у вигляді субвенцій з державного бюджету є наявність належним чином розробленої та затвердженої місцевої програми соціально-економічного розвитку. Крім того, важливою стратегічною складовою місцевого управління нарівні з адміністративно-правовим регулюванням і бюджетною (фінансовою та інвестиційною) політикою вважається соціально-економічний розвиток окремої території.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ М. КРИВИЙ РІГ

Кривий Ріг – місто у Дніпропетровській області. Розташоване у західній частині регіону. Кривий Ріг є адміністративним центром Криворізького району та Криворізької міської територіальної громади.

До складу територіальної громади увійшли увійшла територія Криворізької міської ради (м. Кривий Ріг та 5 сіл). Станом на 1 січня 2021 року «чисельність постійного населення Кривого Рогу (міської ради) становила 614,0 тис. осіб» [14, с. 27].

Криворізька міська рада – «виборний орган місцевого самоврядування, що представляє Криворізьку міську територіальну громаду та здійснює від її імені та в її інтересах функції й повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», чинним законодавством України» [15].

Рада є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного герба України і своїм найменуванням, рахунки в установах банків України, може від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав, бути позивачем і відповідачем у суді та мати інші повноваження, передбачені чинним законодавством.

Загальний склад ради визначається Виборчим кодексом України. Строк повноважень ради, обраної на чергових місцевих виборах, визначається Конституцією України.

На будинку ради встановлюється Державний прапор України. Рада проводить засідання в сесійній залі ради (м. Кривий Ріг, пл. Молодіжна, 1), крім виїзних і дистанційних. У залі, де проходять засідання ради, встановлюються Державний прапор України, прапор Дніпропетровської області та прапор міста.

Робота ради та її діловодство ведуться українською мовою. Організація та ведення діловодства ради покладається на управління організаційно-протокольної роботи виконкому міської ради.

Відповідно до ст. 2 Регламенту, діяльність ради базується на принципах:

- народовладдя;
- законності;
- гласності;
- колегіальності;
- поєднання місцевих і державних інтересів;
- правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених чинним законодавством України;
- виборності;
- підзвітності та відповідальності ради, її органів і посадових осіб перед міською територіальною громадою;

- судового захисту прав місцевого самоврядування;
- державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування [15].

Форма власності: Орган місцевого самоврядування. Контрагенту Виконавчий комітет Криворізької міської Ради присвоєно код ЄДРПОУ 04052169 [16].

Засідання ради, постійних комісій ради є відкритими та гласними, окрім випадків, установлених ст. 4 Регламенту [15]. Засідання тимчасових контрольних комісій ради можуть проводитися також у закритому режимі.

Порядок висвітлення діяльності ради, її органів та посадових осіб здійснюється відповідно до Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» шляхом прямої трансляції пленарних засідань у прес-центрі ради й на офіційному вебсайті Криворізької міської ради та її виконавчого комітету, теле- і радіорепортажів, надання акредитованим при раді представникам засобів масової інформації можливості бути присутніми під час пленарних засідань ради, вести фотозйомку, аудіо- та відеозапис пленарних засідань тощо. Представники засобів масової інформації розміщуються в сесійній залі в спеціально відведених місцях. На офіційному вебсайті зберігається у вільному доступі архів онлайн трансляцій пленарних засідань ради. Громадяни міста мають можливість бути присутніми на сесії ради в порядку, визначеному статтею 19 Регламенту [15].

Проекти рішень ради оприлюднюються на офіційному вебсайті в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків, передбачених законом, проектів рішень, спрямованих на надання адміністративних послуг, якщо це призведе до порушення встановленого законом строку надання відповідної адміністративної послуги, коли такі проекти актів оприлюднюються негайно після їх підготовки.

Протоколи сесій ради, порядки денні відкритих пленарних засідань та ухвалені рішення, крім інформації з обмеженим доступом, результати поіменного голосування, протоколи, висновки, рекомендації та звіти постійних комісій, тимчасових контрольних комісій ради підлягають обов'язковому оприлюдненню на офіційному вебсайті й надаються на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». У рішеннях і проектах рішень ради не може бути обмежено доступ до інформації про витрати чи інше розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним або комунальним майном, у тому числі про умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб і найменування юридичних осіб, що отримують ці кошти або майно, а також до іншої інформації, обмеження доступу до якої заборонено законом. Відповідальність за достовірність наданої для оприлюднення інформації покладається на розробника проекту рішення.

Відкритість і гласність у діяльності ради забезпечується стабільним функціонуванням офіційного вебсайта, на якому розміщується інформація про міського голову, депутатів і секретаря ради, членів виконавчого комітету,

керівників виконавчих органів ради згідно з вимогами чинного законодавства. Щорічно в липні й лютому на офіційному вебсайті та в засобах масової інформації розміщується звіт про діяльність виконавчих органів ради за півріччя й рік відповідно. Під час функціонування офіційного вебсайта має бути забезпечена технічна можливість цілодобово переглядати, поширювати, роздруковувати будь-які матеріали з нього.

Згідно ст. 4 Регламенту [15], у зв'язку з необхідністю збереження конфіденційної інформації, інформації, що становить державну таємницю, за рішенням ради, яке приймається більшістю голосів від загального складу ради, може проводитися закрите пленарне засідання.

Закриті пленарні засідання проводяться в звичайному порядку за такими винятками [15]:

- у залі засідань перебувають міський голова, депутати; можуть перебувати – запрошені особи;
- фіксація закритого засідання не здійснюється, крім службової фіксації, що не містить змісту обговорення.

Закритість засідання поширюється лише на процедуру обговорення та ухвалення рішень. Ухвалені на закритому пленарному засіданні рішення ради оприлюднюються в установленому чинним законодавством України порядку, крім даних, розголошення яких призведе до порушення законодавства у сфері інформації та відповідної таємниці.

В ст. 5. Регламенту [15] зазначено, що сесії ради можуть проводитися в дистанційному режимі онлайн відповідно до вимог чинного законодавства України й Регламенту з дотриманням вимог, установлених гл. 11 Регламенту.

Міський голова є головною посадовою особою Криворізької міської територіальної громади. Міський голова обирається міською територіальною громадою в порядку, передбаченому законодавством, та здійснює свої повноваження на постійній основі (ст. 60 Регламенту). Строк повноважень міського голови, обраного на чергових місцевих виборах, визначається Конституцією України [15].

Міський голова організує в межах, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», роботу ради та її виконавчого комітету [15].

Міський голова очолює виконавчий комітет ради, головує на пленарних засіданнях ради, підписує рішення ради та її виконавчого комітету; у разі відсутності міського голови чи неможливості здійснення ним своїх повноважень з питань діяльності виконавчих органів ради, його обов'язки виконує посадова особа, призначена розпорядженням міського голови [15].

На міського голову поширюються повноваження та гарантії депутатів ради, передбачені Законом України «Про статус депутатів місцевих рад», якщо інше не встановлено законодавством.

Повноваження міського голови визначаються чинним законодавством і можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом.

В ст. 61 Регламенту зазначено, що секретар ради обирається радою з числа її депутатів шляхом таємного голосування за пропозицією міського голови на строк повноважень ради та працює в раді на постійній основі [15].

У разі непідтримання кандидатури, висунутої міським головою, пропозиція щодо кандидатури секретаря ради може вноситися на розгляд ради не менш як половиною депутатів від загального складу ради. У разі, якщо рада не підтримала кандидатуру, унесену депутатами, наступну пропозицію щодо кандидатури секретаря ради вносить міський голова.

Секретар ради організує підготовку сесій ради, питань, що вносяться на розгляд ради, забезпечує оприлюднення проєктів рішень ради відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», своєчасне доведення рішень ради до виконавців і населення, організує контроль за їх виконанням, забезпечує офіційне оприлюднення рішень ради, які, відповідно до закону, є регуляторними актами, а також документів, підготовлених у процесі здійснення радою регуляторної діяльності, та інформації про здійснення радою регуляторної діяльності, сприяє депутатам ради в здійсненні їх повноважень, організує за дорученням ради в межах повноважень здійснення заходів, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдумів та виборів до органів місцевого самоврядування, вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю ради [15].

До складу Криворізької міської ради входять 90 депутатів, які обираються за допомогою виборів терміном на 5 років.

«Виконавчу владу очолює міський голова та виконавчий комітет, що складається з 14 членів. Йому підпорядковані 33 департаменти та управління, кожне з яких відповідає за певну сферу міського життя: містобудування, економічну чи фінансову політику, житлове господарство та інфраструктуру» [15] (додаток Б).

У кожному адміністративному районі органом виконавчої влади є виконавчий комітет районної ради.

В гл. 15 Регламенту визначається діяльність виконавчого комітету (ст. ст. 67-70). Виконавчими органами ради є її виконавчий комітет, департаменти, управління, відділи та інші, утворені радою виконавчі органи.

Виконавчий комітет утворюється радою на строк її повноважень. Кількісний склад виконавчого комітету визначається радою. Персональний склад затверджується радою за пропозицією міського голови. До складу виконавчого комітету не можуть входити депутати ради, крім секретаря ради. Рада затверджує Положення про виконавчий комітет Криворізької міської ради.

Виконавчі органи ради є підзвітними й підконтрольними раді та раз у півріччя звітують про роботу перед міською територіальною громадою через засоби масової інформації (ст. 69) [15].

Компетенція виконавчого комітету та інших виконавчих органів ради визначається Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими законами, рішенням ради про розмежування повноважень між виконавчим комітетом, департаментами, управліннями, відділами, іншими виконавчими органами ради та міським головою (ст. 70) [15].

Далі висвітливо основні соціально-економічні показники розвитку міста.

Згідно звіту робота органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, установ, закладів, комунальних підприємств Кривого Рогу була спрямована на реалізацію заходів Програми економічного та соціального

розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки, затвердженої рішенням міської ради від 21.12.2016 р. №1171 (зі змінами) [17], та розробленої з урахуванням основних пріоритетів, визначених у Стратегічному плані розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року, затвердженого рішенням міської ради від 31.03.2016 р. №376 [18].

Показники економічного і соціального розвитку м. Кривий Ріг за 2018-2022 роки представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні показники економічного і соціального розвитку м. Кривий Ріг за 2019-2022 роки

Показник	2019	2020	2021	2022	Відхилення		
					2020-2019	2021-2020	2022-2021
Обсяг реалізованої продукції промисловості в діючих цінах підприємств, млрд. грн.	176,7	182,5	288,3	217,8	+5,8	+105,8	-70,5
<i>Темпи росту обсягу реалізованої продукції, у % до попереднього року</i>	<i>103,6</i>	<i>103,3</i>	<i>158,0</i>	<i>75,5</i>	<i>-0,3</i>	<i>54,7</i>	<i>-82,5</i>
Загальний обсяг товарообігу підприємств роздрібної торгівлі, млн. грн.	15078,6	16622,6	17091,0	15987,3	+1544	+468,4	-1103,7
<i>Темпи росту обсягу товарообігу підприємств роздрібної торгівлі, у % до попереднього року</i>	<i>116,1</i>	<i>109,6</i>	<i>103,0</i>	<i>93,5</i>	<i>-6,5</i>	<i>-6,6</i>	<i>-9,5</i>
Обсяг зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг, млн. дол. США	5413,5	5465,8	8442,4	5955,7	+52,3	+2976,6	-2486,7
<i>Темпи росту обсягу зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг, у % до попереднього року</i>	<i>104,9</i>	<i>101,0</i>	<i>154,5</i>	<i>70,5</i>	<i>-3,9</i>	<i>+53,5</i>	<i>-84</i>

Джерело: складено автором на основі [7-9]

Основою економіки Кривого Рогу є промисловість, що представлена гірничо-металургійним комплексом, де здійснюють діяльність близько 140 підприємств, які виготовляють та реалізують промислову продукцію. Динаміку обсягів реалізації відображено на рис. 2.1.

З рисунку 2.1 видно, що обсяг реалізації продукції мав тенденцію до зростання.

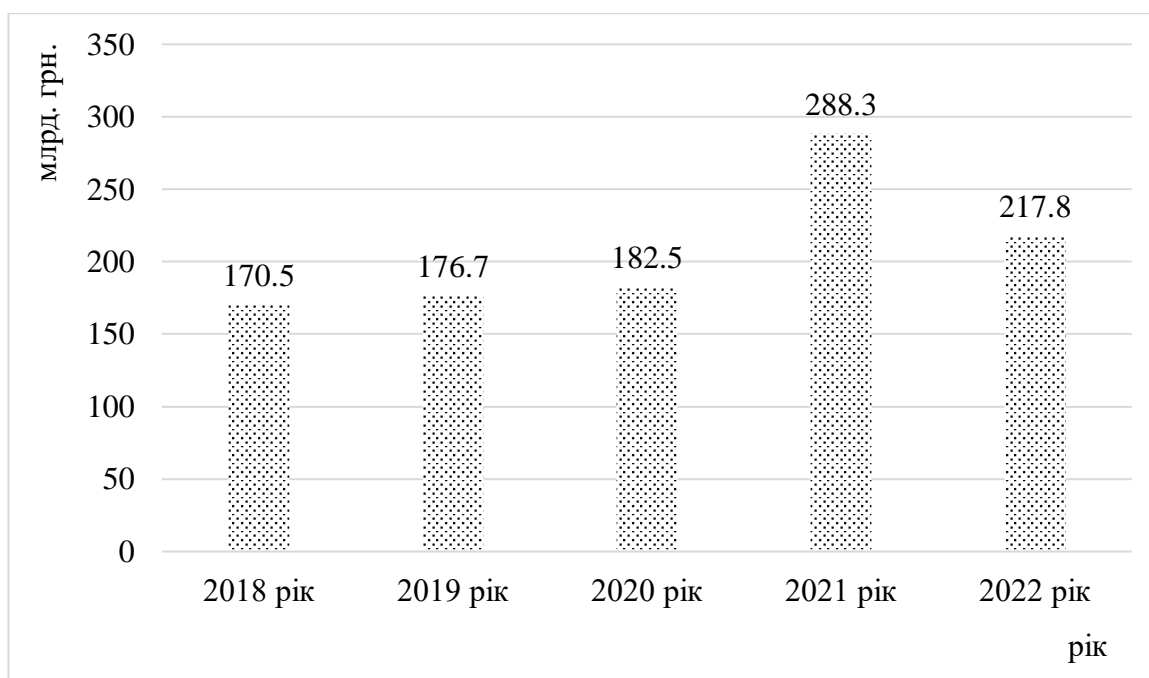

Рисунок 2.1 – Обсяги реалізації продукції в м. Кривий Ріг за 2018-2022 роки, млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі [19-24]

Так, «у 2019 році у порівнянні з 2018 роком було збільшено обсяги реалізації продукції на 6,5 млрд. грн., що становить 3,8%. У 2020 році зростання відбулось на такому ж рівні і становило 6 млрд. грн., або 3,4%. 2021 рік відзначився зростанням суми реалізованої продукції по відношенню до попереднього року на 142 млрд. грн., тобто у 1,8 рази, а відносно 2018 року на 154,5 млрд. грн., або 90,6 відсоткові пункти» [19-20]. Збільшення показника обумовлено як збільшенням обсягів виробництва, так і зростанням рівня цін на промислову продукцію, що вплинуло на рівень експорту товарів суб'єктами господарювання міста. Зауважимо, що за підсумками 2021 року за показником обсягів реалізованої промислової продукції м. Кривий Ріг посідає одну із лідируючих позицій серед інших міст України, його питома вага становить 7,2% від загальноукраїнського показника, поступаючись лише підприємствам Києва (9,3%).

«Енергоефективність залишається одними з пріоритетних напрямів розвитку України в сучасних умовах. Вирішення питань підвищення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів неможливе без популяризації та запровадження новітніх енергоефективних технологій, суспільної культури енергозбереження та свідомого ресурсоспоживання. Підвищення рівня енергоефективності об'єктів комунального господарства, бюджетних будівель, житлових будинків є одним з актуальних завдань розвитку міста» [19-20].

Отже, за 2019 рік було виконано заходів з енергоефективності на загальну суму 140,7 млн грн, з яких за рахунок бюджетних коштів – 116,3 млн. грн., які були спрямовані на заміну вікон на енергоефективні, ремонт системи опалення з

установленням індивідуальних теплових пунктів, заміну ламп на енергозберігаючі, теплоізоляцію огорожувальних конструкцій будівель, впровадження енергоефективних заходів у багатоквартирних житлових будинках та інші заходи на об'єктах комунальної власності міста, зокрема – придбання теплоізоляційних матеріалів для відновлення теплової ізоляції теплових мереж КПТМ «Криворіжтепломережа» та блочних автоматизованих пальників з частотними перетворювачами; капітальний ремонт мереж водопостачання, впровадження світлодіодного освітлення вулиць, парків, скверів.

Промисловими, комунальними підприємствами та бюджетними закладами на кінець 2021 року «було виконано заходи з енергоефективності на загальну суму 172,7 млн. грн., що у порівнянні з попереднім 2020 роком на 7,4 млн. грн. менше. При цьому за рахунок бюджетних коштів виконано заходів на 104,5 млн. грн., що перевищило показник 2020 року (34,2 млн. грн.) на 70,3 млн. грн. або у 3 рази» [21-23]. Кошти спрямовано на заміну вікон на енергоефективні, ремонт системи опалення з установленням індивідуальних теплових пунктів, заміну ламп на енергозберігаючі, теплоізоляцію огорожувальних конструкцій будівель, впровадження енергоефективних заходів у багатоквартирних житлових будинках та інші заходи на об'єктах комунальної власності міста, впровадження світлодіодного освітлення вулиць, парків, скверів, завдяки чому отримано економію в розмірі 100,3 млн. грн. Це дало можливість заощадити 25,9 тис. т умовного палива.

Велике значення для розвитку міста має транспортне сполучення. На сьогоднішній день міський електротранспорт є найбільш доступним для соціально незахищених верств населення, у тому числі пільгових категорій пасажирів, кількість яких складає третину від загальної чисельності мешканців міста. У звітному році комунальним транспортом перевезено 47,9 млн. пасажирів, а саме: трамваями – 22,6 млн. пасажирів, тролейбусами – 20,7 млн. та автобусами – 4,6 млн. пасажирів. У порівнянні з 2020 роком загальна кількість перевезених пасажирів зменшилася на 3 млн. осіб, що пов'язано з умовами перевезення під час карантинних обмежень.

Слід зауважити, що «Кривий Ріг став першим та єдиним містом в Україні, де з 01.05.2021 р. городяни мають право на безоплатний проїзд у комунальному транспорті на підставі багатофункціональної електронної «Картки криворіжця» [22-24].

На сьогоднішній день основним документом з даного напрямку є План дій зі сталого енергетичного розвитку міста Кривого Рогу до 2025 року, затверджений рішенням міської ради від 27.03.2013 р. №1838 (зі змінами) [25].

Наступним кроком розглянемо стан справ щодо соціальної сфери, а саме соціального захисту населення. Протягом періоду дослідження робота міської ради, а саме департаменту соціальної політики спрямовувалася на забезпечення виконання міської Програми соціального захисту окремих категорій мешканців м. Кривого Рогу, Комплексної програми підтримки учасників антитерористичної операції на сході України та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, членів їхніх сімей і сімей загиблих у ході їх проведення, державної соціальної політики у сфері соціального захисту населення, контролю за

додержанням законодавства про працю та зайнятість населення, вирішення соціальних питань криворіжців.

Динаміку загального обсягу фінансування за Програмою соціального захисту окремих категорій мешканців м. Кривого Рогу на 2018-2022 роки відображено на рис. 2.2.

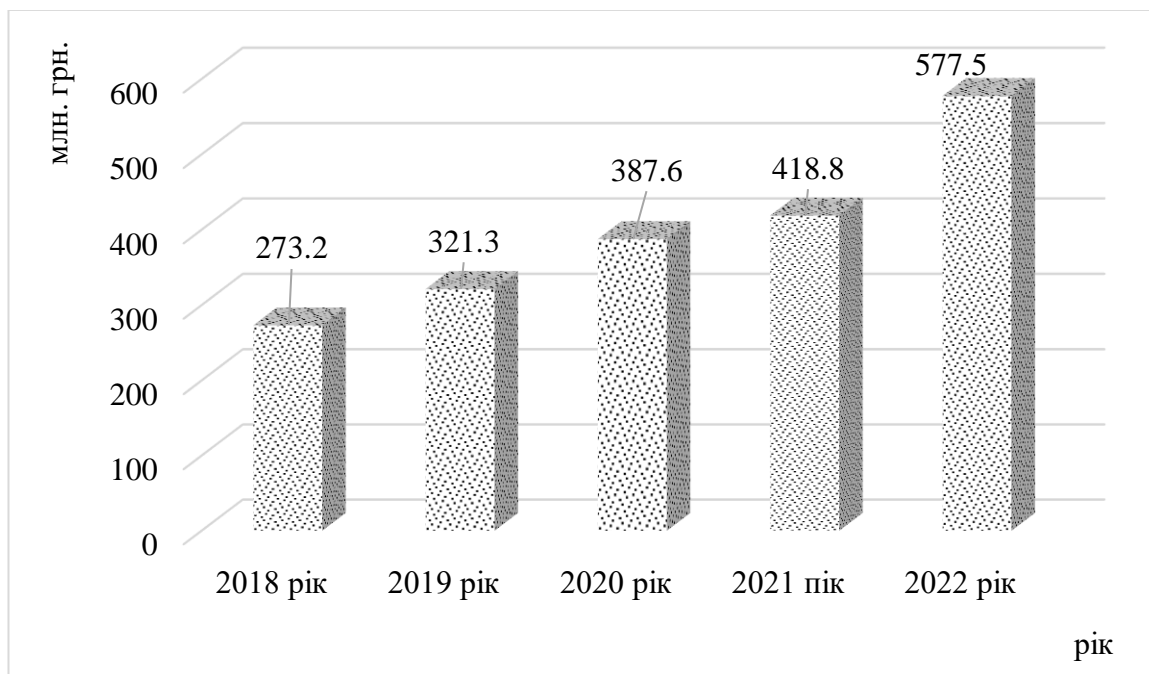

Рисунок 2.2 – Обсяг фінансування за Програмою соціального захисту окремих мешканців в м. Кривий Ріг за 2018-2022 роки, млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [22-25]

Порівняння значень показника вказує на його зростання протягом чотирьох років дослідження. Так, «у 2019 році сума фінансування соціального захисту окремих мешканців становила 308,8 млн. грн., а це на 41 млн. грн., або на 15,3% більше ніж у попередньому 2018 році. Департаментом у цей період виплачено матеріальних допомог та компенсацій на загальну суму 181,8 млн. грн. Її отримали майже 170 тис. криворіжців. Для порівняння – у 2018 році допомогу з міського бюджету отримали 164 тис. мешканців» [22-25].

2020 рік вказує на те, що загальний обсяг фінансування за статтями соціального захисту окремих мешканців міста Кривого Рогу зріс на 44,2 млн. грн., що відповідає 14%. У 2021 році зростання показника становить 35 млн. грн., або майже 10%. Це пояснюється збільшенням категорій осіб, що потребують соціальної допомоги. За 2021 рік виплачено матеріальну допомогу мешканцям міста, які потребують підтримки на загальну суму понад 130,0 млн. грн. [22-25].

Загалом 80% видатків міського бюджету – це видатки, пов'язані з підтримкою військових, цивільного населення та життєзабезпечення міста в умовах воєнного стану. Зокрема, для військових на придбання квадрокоптерів, для здійснення централізованої закупівлі товарів (робіт, послуг) та на забезпечення потреб оборони додатково виділено ще 30 млн. грн. Для надання

субвенції державному бюджету в рамках Програми громадського порядку та громадської безпеки «в місті спрямовано 4,5 млн. грн. Усього з початку повномасштабного вторгнення Радою оборони міста надана допомога нашим військовим на суму 1 млрд. 541,4 млн. грн. З них 880,2 млн. грн. – це бюджет міста, а 661,2 млн. грн. – це приватні кошти, спрямовані нами через Фонд «Набат Кривбас» [26].

Також кошти міського бюджету спрямовані: 12,2 млн. грн – на матеріальну допомогу мешканцям міста у зв'язку з ліквідацією наслідків збройної агресії рф. Всього з міського бюджету «вже виділено мешканцям міста, чії будинки та квартири постраждали від ворожих ударів 105,6 млн грн. Допомогу отримали 2354 мешканця міста. Така допомога від міста не передбачена законом, але у Кривому Розі вона надається мешканцям на постійній основі» [26].

Також розглянуто понад 6,7 тис. документів криворіжців про надання матеріальної допомоги в зв'язку зі скрутним матеріальним становищем, на лікування, поховання рідних. Підготовлено 49 протоколів засідання відповідної комісії, виплачено матеріальну допомогу 6 342 мешканцям, у тому числі й внутрішньо переміщеним громадянам, на лікування на загальну суму 16,8 млн. грн. [22-24].

Наступною дією охарактеризуємо розвиток гуманітарної сфери у місті і почнемо з ситуації щодо охорони здоров'я. Отже, на 2022 рік можемо сказати, що загальний обсяг фінансування галузі охорони здоров'я коштом бюджету Криворізької міської територіальної громади становив 399,5 млн. грн. [22-24].

Місто має одну з найбільш розгалужених освітніх систем, що забезпечує доступну та якісну освіту, комфортні умови для учасників педагогічного процесу, покращення матеріально-технічного забезпечення закладів освіти, запровадження інноваційних педагогічних технологій [22-24].

У 2019 році «для забезпечення та оновлення освітнього середовища в закладах освіти було направлено значні кошти з міського та державного бюджетів. Для утримання і розвитку освітньої галузі міста було використано 2,4 млрд. грн. проти 2,1 млн. грн. у 2018 році, що вказує на збільшення коштів на 13%. Збільшилися кошти з міського бюджету на утримання закладів та установ освіти міста, майже на 8%, з яких освітня субвенція – 0,8 млрд. грн., міський бюджет 1,6 млрд. грн.» [22-24].

Порівнюючи фактичну суму виділених місцевою владою коштів на фінансування освіти у 2020 році з показником 2019 року – бачимо її зростання на 260 млн. грн., або на 10,8%, що є позитивним моментом в діяльності органів місцевого самоврядування. За 2021 рік періоду дослідження на утримання закладів освіти та дитячо-юнацьких спортивних шкіл планові бюджетні призначення склали 3321,3 млн. грн., з яких профінансовано 3274,2 млн. грн. (98,6%). Недовиконання плану бюджетних призначень становило 47,1 млн. грн., або 1,4%. При цьому, «у 2020 році недовиконання фінансування становило 249,7 млн. грн., що становить 8,6%» [22-24].

Досліджуючи динаміку показника, чітко видно, що у порівнянні з попереднім 2020 роком у 2021 році було заплановано бюджетних призначень на 413,6 млн. грн. більше, що становить 14,2%. Фактично міською владою виділено

на фінансування освітньої галузі 3274,2 млн. грн., що на 616,2 млн. грн. більше за попередній період і відповідає 23,2%.

Динаміка фінансування освітньої галузі чітко простежується на рис. 2.3.

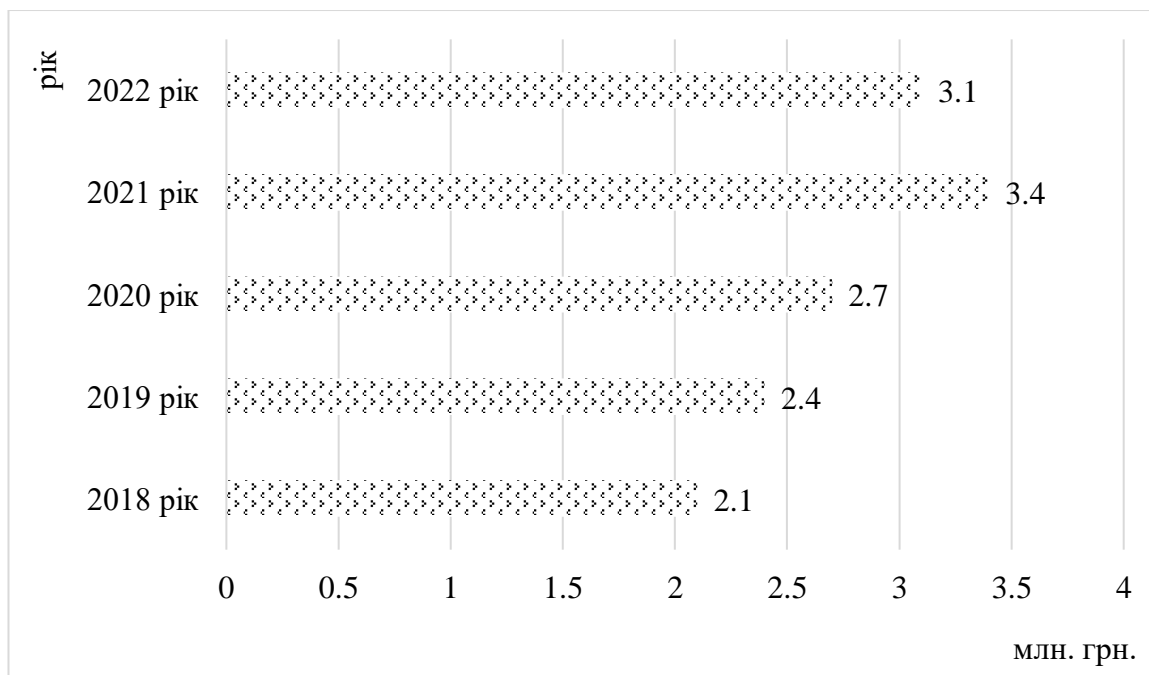

Рисунок 2.3 – Фактичні бюджетні асигнування на освіту в м. Кривий Ріг за 2018-2022 роки, млн. грн.

Джерело: виконано автором на основі [22-24]

Звітний 2022 рік кардинально змінив життя українців у зв'язку з початком військової агресії російської федерації та введенням в Україні воєнного стану. Осередком прийому евакуйованих осіб (більше ніж 70 тис.) стали заклади освіти Тернівського, Саксаганського, Покровського, Інгулецького та Металургійного районів міста.

Унаслідок збройної агресії рф з 25.02.2022 року 24 заклади освіти, що були переформатовані під пункти тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, почали приймати людей, які вимушено покинули домівки, для них обладнано для майже 9 тис. місць. «Послугу з тимчасового розселення та харчування в закладах освіти отримали 57669 осіб. Загальна сума видатків бюджету Криворізької міської територіальної громади, спрямованих на харчування внутрішньо переміщених осіб, становить 16108,2 тис. грн.» [22-24].

Коштом бюджету Криворізької міської територіальної громади «закуплено 45 генераторів на загальну суму 12063,1 тис. грн., отримано 17 генераторів за рахунок залучення благодійної допомоги та 28 генераторів – коштом міського матеріального резерву управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення виконавчого комітету Криворізької міської ради, для них зроблено запас пально-мастильних матеріалів» [24].

На останню дату періоду дослідження крім оплати праці працівникам

освітньої галузі, енергоносіїв, продуктів харчування та медикаментів, кошти в сумі 203,8 млн. грн. спрямовано на інші невідкладні потреби закладів освіти.

На виконання заходів Програми перспективного розвитку освіти міста м. Кривого Рогу на 2019-2024 роки спрямовано 87,6 млн. грн. У її рамках [22-24]:

– забезпечено безкоштовним харчуванням учнів 1-4 класів, з 5 по 11 класи дітей із багатодітних сімей у загальноосвітніх закладах міста, дітей зі студентських сімей, які перебувають у дошкільних закладах міста, дітей, батьки яких задіяні або загинули, пропали безвісти внаслідок подій на Сході України на загальну суму 26,9 млн. грн.;

– здійснено виплати грошової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку на 407,3 тис. грн.;

– видатки на придбання багатофункціональних електронних карток «Картка криворіжця» для учнів загальноосвітніх закладів на суму 180,0 тис. грн.;

– на утримання Комунальних позашкільних закладів «Дитячий оздоровчий табір «Слава», «Дитячий оздоровчий табір «Сонячний», «Дитячий оздоровчий табір «Старт» Криворізької міської ради на суму 14,9 млн. грн. та ін.

Всього за галуззю освіти Криворізькою міською радою спрямовано коштів на дошкільну освіту 1043405,2 тис. грн., середню – 1748053,4 тис. грн. та позашкільну – 154055,8 тис. грн. [22-24].

Не менше значення для розвитку міста в гуманітарній сфері належить культурі, фінансування якої передбачено законодавством України з місцевого бюджету. Простежимо, яким чином відбувалось фінансове забезпечення розвитку культурної сфери міста (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Аналіз стану виконання плану бюджетних призначень на утримання культури і мистецтва у м. Кривий Ріг за 2020-2022 роки та прогноз на 2023-2024 роки, тис. грн.

Джерела фінансування	Орієнтовні обсяги фінансування, усього	За роками виконання				
		2020 (звіт)	2021 (звіт)	2022 (звіт)	2023 (план)	2024 (прогноз)
Державний бюджет	4082,5	-	2754,1	664,2	664,2	-
Обласний бюджет	260,0	260,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Бюджет Криворізької міської територіальної громади	189270,3	40651,5	41311,8	35082,8	35236,6	36987,6
Усього	193612,8	40911,5	44065,9	35747,0	35900,8	36987,6

Джерело: складено автором на основі [22-24]

З даних таблиці 2.2 видно, що на утримання культурної сфери міською владою м. Кривого Рогу було виділено 41311,8 тис. грн., а це на 660,3 тис. грн., або на 1,6% більше асигнувань 2020 року, які становили 40651,5 тис. грн. За 2022 рік міською владою було виділено 35082,8 тис. грн., що на 6229,0 тис. грн. менше 2021 року. Загальні обсяги фінансування за 2020-2024 роки становитиме 310406,3 тис. грн. [22-24].

Слід звернути також увагу на те, що і їх частка в загальній сумі бюджетних призначень на кінець 2021 року зменшується відповідно на 0,15% по цільовому фонду та на 2,8% по бюджету розвитку.

Наступним кроком визначимо ситуацію щодо дотримання бюджетного регламенту та фінансового забезпечення фізичної культури та спорту, що є також складовою гуманітарної сфери.

Кривий Ріг – перше українське місто, яке отримало звання «Європейське місто спорту 2020» від Асоціації Європейських столиць і міст спорту, офіційне оголошення якого відбулося 10 грудня 2019 року у приміщенні Європарламенту в м. Брюсселі [23].

Великі враження на гостей і мешканців міста справили [22-24]:

- відкритий чемпіонат міста з автокросу «Гонки на виживання», який щороку збирає понад 5 тис. глядачів;

- традиційний відкритий Всеукраїнський турнір з боксу серед чоловіків, присвячений пам'яті майстра спорту України Олександра Асауленка. У турнірі взяли участь більше 100 спортсменів з міст України та 38 боксерів з Республік Казахстан, Узбекистан, Молдова, Йорданського Хашимітського Королівства та Держави Ізраїль;

- всеукраїнські трейлові марафони «White Stones Trail» та «Black Stones Trail», у яких взяло участь понад 300 любителів бігу та здорового способу життя з 24 міст України;

- всеукраїнські змагання «Ігри Нескорених» (узяло участь 98 ветеранів та військовослужбовців з 20 областей України);

- чемпіонат Європи з кіберфутболу eFootball PES 2021 (11 команд з різних країн світу);

- Всеукраїнський турнір з боксу пам'яті Майстра спорту СРСР Анатолія Петрова.

За сприяння департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту виконкому Криворізької міської ради та громадської організації «КВН – 48» проводилися ігри Криворізького Кубка КВК, учасниками яких стали команди нашого міста та інших міст України.

Національно-патріотичне виховання є важливим напрямом у роботі з молоддю. З метою формування у молодого покоління любові до рідного краю, виховання єдності, згуртованості, відповідальності у місті проводяться військово-патріотичні та військово-спортивні ігри: «Сокіл» («Джура»), «Спалах», «Інгульчани», «Довгинцеве моє».

На базі навчальних закладів та на підприємствах міста ведеться превентивна робота щодо попередження негативних проявів та формування

здорового способу життя у молодіжному середовищі, завданнями якої є протидія втягуванню молоді в негативні ситуації, стимулювання до здорового способу життя і позитивної соціальної орієнтації, навчання навичкам охорони власного життя і здоров'я тощо. Об'єктами превентивного виховання виступають не тільки учнівська, студентська та робітничка молодь, а й педагоги та батьки. Всі профілактично-інформаційні заходи проводяться за участю медичних працівників, представників громадських організацій.

За дорученням міського голови адміністративні, інші публічні послуги повинні бути доступними в кожному районі нашого міста. На сьогодні доступність адміністративних, інших публічних послуг в органах місцевого самоврядування та способів їх надання забезпечено через (додаток В) [16]:

- 20 офісів ЦНАПу «Віза», у тому числі 4 мобільних та вже 8 паспортних;
- 2 бек-офіси та 11 фронт-офісів реєстрації бізнесу та нерухомості;
- 8 офісів з реєстрації місця проживання громадян.

Їх розміщено по всіх районах міста, для зручностей криворіжців та забезпечення оптимальної інтенсивності роботи.

Отже, з вище викладеного, можемо зробити висновок, що Криворізька міська рада – адміністративно-територіальна одиниця та орган місцевого самоврядування у Дніпропетровській області.

Виконавчий комітет Криворізької міської ради в своїй роботі керується нормативно-законодавчими актами щодо формування та використання фінансових ресурсів громади. Фінансове забезпечення заходів здійснюється з дотриманням бюджетного регламенту та на основі прийнятих на сесіях міської ради програм розвитку міста за різними спрямуваннями, що забезпечують сталий соціально-економічний розвиток міста.

Повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією проти України, спричинила значну кризу в промисловості. Постійні загрози обстрілів виробничої, енергетичної інфраструктурі, вимушена трудова міграція, руйнування металургійних комбінатів, блокування морських портів, що є основними логістичними маршрутами експорту металопродукції та залізорудної сировини, збільшення ціни на вантажні залізничні перевезення, загальні труднощі з логістикою, особливо для міської експорто-орієнтованої галузі – гірничо-металургійного комплексу, – усі ці фактори негативно впливають на становище переважної більшості підприємств, що здійснюють діяльність на території Кривого Рогу.

У той же час, усвідомлюючи загрозу агресії російської федерації, промислові підприємства адаптують виробничі та технологічні процеси до реалій сьогодення, у тому числі спрямуючи зусилля на проведення ремонтних робіт техніки та обладнання.

Так, з метою безперебійної роботи з виготовлення продукції під час повітряних тривог Приватним акціонерним товариством «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» реалізовано проєкт, що дозволяє керувати устаткуванням фабрики огрудкування дистанційно. У межах проєкту в бомбосховищі товариства встановлено пульт управління автоматизованими змішувачами шихти «Eirich» та випалювальної машини «ОК-324». На дільницях,

що потребували постійного нагляду, налагоджено дистанційне управління, а в бункерах, до яких надходить концентрат зі збагачувальної фабрики, змонтовано радарні датчики. Показники виведено на екран оператора для регулювання наповнення бункерів, швидкості й напрямку руху конвеєру. Паралельно на дільниці огрудкування автоматизовано систему подання шихти до чаш огрудкування та сирих окатишів на термічну обробку. Для ефективного керування процесами й оперативної зупинки устаткування в разі непередбачених ситуацій фахівців фабрики ознайомлено з оновленим програмним забезпеченням.

Через російські атаки на енергосистему України по всій країні введено режим енергозбереження. «Місто тримало енергетичну оборону, стабілізуючи загальну ситуацію в міській енергосистемі, насосні станції та котельні, що забезпечують теплом і водою мешканців міста, наразі працюють у повному режимі. У той же час, усвідомлюючи загрозу обстрілів інфраструктури міста, питання впровадження енергозберігаючих практик набуває дедалі більшої актуальності. Не тільки серед населення міста, а й перед підприємствами міста гостро постає питання економії енергоресурсів, у тому числі споживання електроенергії. Наразі це не лише економічна вигода для споживачів, а й зменшення навантаження на міські електричні мережі» [24].

Виконання заходів з енергозбереження – це практичні кроки в напрямку економії енергоресурсів. Так, «промисловими, комунальними підприємствами та бюджетними закладами виконано заходи з енергоефективності на загальну суму 51,5 млн. грн., з яких за рахунок коштів бюджету Криворізької міської територіальної громади – 16,6 млн. грн.» [24] Унаслідок зазначеного заощаджено (рис. 2.4):

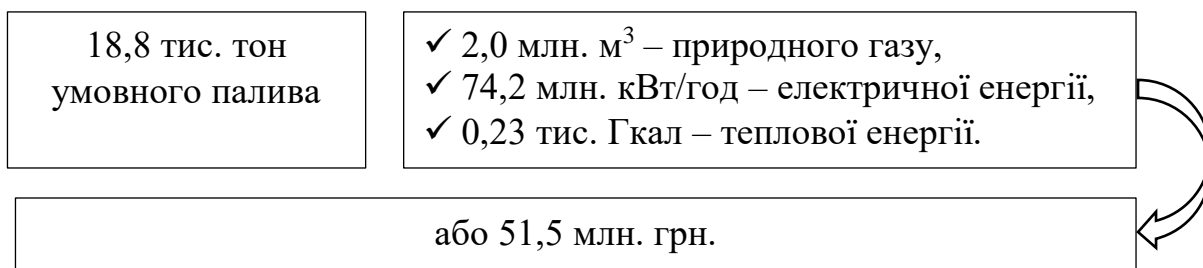

Рисунок 2.4 – Заходи з енергозбереження в м. Кривий Ріг за 2022 рік

Джерело: виконано автором самостійно

У рамках Програми відшкодування частини кредитів, що надаються об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку та житлово-будівельним кооперативам на впровадження енергоефективних заходів у житловій сфері на 2016-2023 роки (затверджена рішенням міської ради від 25.05.2016 р. №551 (зі змінами) «відшкодовано частину (20%) вартості 30 кредитів, отриманих об'єднаннями співвласників багатоквартирного будинку та житлово-будівельними кооперативами для впровадження загально-будинкових енергоефективних заходів» [27]. Інформація щодо відшкодування частини кредитів, що надаються

об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку та житлово-будівельним кооперативам на впровадження енергоефективних заходів у житловій сфері подано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз відшкодування частини кредитів, що надаються об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку та житлово-будівельним кооперативам на впровадження енергоефективних заходів у житловій сфері м. Кривий Ріг за 2019-2022 роки, млн. грн.

Показник	За роками виконання				Відхилення		
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020-2019	2021-2020	2022-2021
Міський бюджет	1,9	1,8	0,5	0,2	-0,1	-1,3	-0,3
Загальна вартість отриманих кредитів	10,9	12,5	11,3	1,5	+1,6	-1,2	-9,8
Усього	12,8	14,3	11,8	1,7	+1,5	-2,5	-10,1

Джерело: складено автором на основі [20-24]

З даних табл. 2.3 видно, що загальна вартість отриманих у 2020 році кредитів становила 12,5 млн. грн., у 2019 році – 10,9 млн. грн. Сума кредитних коштів у 2022 році становила 1,5 млн. грн., за рахунок яких у місцях загального користування (під'їздах, сходових клітинах) замінено старі дерев'яні вікна на сучасні енергоефективні, встановлено тамбурні двері, модернізовано систему освітлення з упродовженням світлодіодного обладнання, проведено термомодернізацію внутрішньо-будинкової системи опалення, теплоізоляцію горищ тощо. Усього з міського бюджету у 2020 році на ці заходи відшкодовано 1,8 млн. грн. вартості кредитів, у 2019 році – 1,9 млн. грн.

У рамках співпраці з Європейським банком реконструкції та розвитку реалізується інвестиційний проєкт «Підвищення енергоефективності громадських будівель у м. Кривому Розі», до якого включено 36 бюджетних закладів (у тому числі 17 дошкільної, 18 загальної середньої та 1 позашкільної освіти). Але, у зв'язку з військовими діями на території країни, за ініціативи Європейського банку реконструкції та розвитку роботу в рамках цього проєкту тимчасово призупинено.

Укладено договір-сервісну угоду між Криворізькою міською радою та Комунальним підприємством «Кривбастеплоенерго» Криворізької міської ради, яку затверджено рішенням міської ради від 30.11.2022 р. №1545.

У рамках проєкту «Модернізація системи теплопостачання міста Кривого Рогу (I етап)» у межах співпраці з Європейським інвестиційним банком у 2022 році здійснено підготовку звітів з оцінки тендерних пропозицій за лотами «Реконструкція котельні «Механобрчормет», «Реконструкція мереж теплопостачання», «Поставка та монтаж індивідуальних теплових пунктів». На стадії підготовки контракту перебуває лот «Нагляд за будівельними роботами з реконструкції теплових мереж, котельнь та монтажу індивідуальних теплових

пунктів». Проте, у зв'язку з військовою агресією російської федерації подальшу практичну реалізацію проєкту тимчасово призупинено.

Після вторгнення російської федерації на територію України громадський транспорт працював в умовах воєнного стану та поточної ситуації в місті.

Протягом 2022 року «комунальним транспортом перевезено понад 45,9 млн. пасажирів, а саме: Комунальним підприємством «Швидкісний трамвай» – 20,6 млн. пасажирів, Комунальним підприємством «Міський тролейбус» – 25,3 млн. пасажирів, у тому числі 4,9 млн. пасажирів – автобусами» [24].

З метою соціальної підтримки всіх категорій громадян України, які перебувають на території Криворізької міської територіальної громади, на період дії воєнного стану в Україні, підвищення їх соціальної захищеності в місті введено безоплатний проїзд в міському комунальному транспорті загального користування.

Для забезпечення надання якісних послуг з пасажирських перевезень Комунальними підприємствами «Міський тролейбус» та «Швидкісний трамвай» проведено ремонти 2 од. рухомого складу, контактних мереж, рейок, електричного обладнання, що входить до інфраструктури підприємств.

Через військову агресію російської федерації призупинено реалізацію проєкту «Трамвай Кривого Рогу», відповідно до якого місто отримало б 15 нових, сучасних трамвайних вагонів та здійснило б реконструкцію трамвайних колій і благоустрій на вул. Соборності в Металургійному районі міста.

Незважаючи на складні умови воєнного часу, комунальні підприємства міського електротранспорту забезпечують в штатному режимі перевезення працівників критичної інфраструктури міста, задовольняють потреби Збройних сил України, територіальної оборони, надають допомогу з евакуації населення, забезпечують перевезення та зберігання благодійної допомоги тощо.

Через російські атаки на енергосистему України по всій країні введено режим енергозбереження. Щоб не відключати котельні та насосні станції, що забезпечують теплом і водою мешканців міста, стабілізувати загальну ситуацію в енергосистемі, було відключено живлення тягових підстанцій і, як наслідок, рух міського електротранспорту на маршрутах міста зупинився повністю або частково.

В окремі дні, після повного блекауту рух тролейбусів та трамваїв у місті було повністю зупинено, після виходу з блекауту рівень випуску міського електротранспорту на міські маршрути становив від 10 до 50%.

Перевезення пасажирів на міських автобусних маршрутах загального користування забезпечують 4 автопідприємства: Комунальне підприємство «Міський тролейбус», Товариства з обмеженою відповідальністю «Північ Транс», «Криворожтранс», Приватне підприємство «Одіум-Престиж» та 3 фізичні особи-підприємці на 70 автобусних маршрутах загального користування.

Послуги з перевезення пасажирів та супутні послуги на залізничному транспорті надаються Структурним підрозділом «Криворізька дирекція залізничних перевезень» Регіональної філії «Придніпровська залізниця». У місті функціонують 3 великі залізничні станції: Кривий Ріг-Головний, Кривий Ріг, Рокувата.

Для забезпечення мешканців міста приміськими та міжміськими автомобільними перевезеннями функціонують 2 автостанції Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровське обласне підприємство автобусних станцій»: Криворізька автостанція №1, автостанція №2 та каса «Інгулець» Товариства з обмеженою відповідальністю «АПК Тікет Кривий Ріг».

Послугами поштового зв'язку населення міста «забезпечується через мережу 53 відділень поштового зв'язку Центру поштового зв'язку м. Кривий Ріг Дніпропетровської дирекції Акціонерного товариства «Укрпошта», якими оброблено та доставлено споживачам більше 2,2 млн. листів (2021 рік – 4,2 млн.), 1,3 млн. посилок (2021 рік – 1,1 млн.), 497 тис. примірників газет і журналів (2021 рік – 2,8 млн.), 200 тис. грошових переказів (2021 рік – 564 тис.)» [24].

У звітному 2022 році Комунальним підприємством «Міжнародний аеропорт Кривий Ріг» Криворізької міської ради здійснювалися заходи, направлені на протидію воєнним загрозам, оборону та збереження територіальній цілісності міста.

Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України та запровадження воєнного стану, більшість інформації, пов'язаної зі статистичною звітністю, зокрема демографічною ситуацією, не оприлюднюється.

У той же час, органами міської влади здійснюється облік внутрішньо переміщених осіб, які переселилися до міста після вторгнення Російської Федерації, коли розпочалася активна зовнішня та внутрішня міграція в усіх міста України. Наразі в місті офіційно зареєстровано понад 70 тис. внутрішньо переміщених осіб.

Щодо зайнятості населення та ринку праці, то «з початку введення воєнного стану до Криворізької філії Дніпропетровського обласного центру зайнятості за сприянням у працевлаштуванні звернулося понад 1,7 тис. внутрішньо переміщених осіб, з них 1,4 тис. осіб отримали статус безробітного, для 90% призначено виплату допомоги по безробіттю, 20 безробітних проходили профнавчання, 449 – працевлаштовані за сприянням Центру зайнятості» [24].

Усього «станом на 31.12.2022 р. у Центрі зайнятості зареєстровано 2,7 тис. безробітних, для 1,4 тис. осіб призначено виплату допомоги по безробіттю на період пошуку роботи, середній розмір допомоги в грудні 2022 року склав 3865 грн. Упродовж звітного року в Центрі зайнятості соціальними послугами щодо вирішення проблеми зайнятості скористалися 18,1 тис. громадян, майже 5 тис. осіб – працевлаштовано за його сприяння» [24].

Станом на 01.01.2023 р. в Центрі зайнятості обліковується 397 вакансій. Навантаження на 1 вільне робоче місце в середньому складає 7 осіб.

Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України та запровадженням воєнного стану, суттєво обмежено можливості збору даних і доступ до офіційної статистики, як наслідок оприлюднення деяких показників соціально-економічного розвитку є наразі не можливим.

З метою недопущення порушень трудового законодавства виконкомом міської ради спільно з контролюючими органами проводилися превентивні

заходи з легалізації «тіньової» зайнятості працівників сфери малого підприємництва, передбачені рішенням виконкому міської ради від 12.03.2020 р. №112 «Про превентивні заходи з легалізації «тіньової» зайнятості працівників сфери малого підприємництва» [28].

На виконання зазначених заходів «з початку 2022 року обстежено понад 6,8 тис. об'єктів бізнесу різного напрямку діяльності з моніторингом щодо оформлення трудових відносин, проведено 15 інформаційних зустрічей з підприємцями в місцях зосередження об'єктів бізнесу» [24].

За підсумками спільно проведених превентивних заходів підприємцями офіційно працевлаштовано майже 6,3 тис. найманих працівника.

Одне з головних завдань міської влади, Ради оборони м. Кривого Рогу та сфери соціального захисту – забезпечення населення міста своєчасною доступною якісною підтримкою.

Таблиця 2.4 – Аналіз програми соціальної підтримки у м. Кривий Ріг за 2017-2022 роки, тис. грн.

Показник	За роками виконання					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Обласний бюджет						
загальний фонд	у межах коштів, виділених з обласного бюджету					
спеціальний фонд	-	-	-	30000,0	-	-
Бюджет Криворізької міської територіальної громади, інші кошти, не заборонені чинним законодавством						
загальний фонд	140485,9	270343,9	317252,0	350571,8	413908,3	702700,7
спеціальний фонд	1611,2	2848,5	4050,9	7008,7	10512,6	41387,1
Усього	142097,1	273192,4	321302,9	387580,5	424420,9	744087,8

Джерело: складено автором на основі [22-24]

Повномасштабне вторгнення російської федерації та запровадження воєнного стану в Україні стало величезним випробуванням для цієї системи. Тому, упродовж звітнього року основні зусилля було направлено на забезпечення виконання заходів Програми соціальної підтримки населення у 2017-2023 роках, затвердженої рішенням міської ради від 21.12.2016 р. (зі змінами) [29], комплексної програми підтримки учасників антитерористичної операції на сході України та операції об'єднаних сил у Донецькій і Луганській областях, членів їх сімей і сімей загиблих у ході їх проведення, затвердженої рішенням міської ради від 21.12.2016 р. №1183 (зі змінами) [30], Програми компенсації пільгового проїзду окремих категорій громадян на залізничному пасажирському транспорті приміського сполучення на 2021-2024 роки, затвердженої рішенням міської ради від 26.05.2021 р. №483 (зі змінами) [31].

Упродовж звітнього року не скорочено жодної соціальної виплати, збережено всі види матеріальних допомог, що надавалися у 2021 році. Загальна сума грошових виплат криворіжцям склала 152 млн. грн., це понад 60 видів різних виплат. Допомогу отримали ветерани Другої світової війни, учасники

бойових дій, родини загиблих військовослужбовців, громадяни, постраждали внаслідок катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції, особи з інвалідністю з дитинства, діти з інвалідністю, діти, які мають статус «Дитина, постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» та ін.

У зв'язку з агресією російської федерації проти України «на усунення пошкоджень та руйнування майна 683 мешканцям міста коштом бюджету Криворізької міської територіальної громади надано матеріальну допомогу на суму 2905,5 тис. грн.» [24].

З метою забезпечення продуктами харчування мешканців міста, працівників критичної інфраструктури та ін. здійснено закупівлю найнеобхідніших продуктів харчування на загальну суму 181,5 млн. грн., видано понад 300 тис. продуктових наборів. Безкоштовними продуктовими наборами двічі забезпечено 43 категорії уразливих сімей криворіжців.

Зважаючи на загрозу обстрілів критичної інфраструктури міста, з метою зменшення навантаження на енергетичну систему коштом резервного фонду бюджету Криворізької міської територіальної громади придбано 2 генератори та теплові гармати для Комунальних установ «Будинок милосердя» і «Будинок милосердя «Затишок» Криворізької міської ради, де постійно мешкають громадяни, не здатні до самообслуговування, на що спрямовано 446,7 тис. грн. Крім того, на благодійній основі додатково установами отримано по одному генератору.

За рахунок коштів, передбачених бюджетами виконкомів районних у місті рад, забезпечено генераторами вісім Комунальних установ «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» Криворізької міської ради та Комунальну установу «Будинок нічного перебування» Криворізької міської ради. Продовжено роботу з облаштування зручностями житла осіб, які пересуваються на кріслах колісних. У звітному році три під'їзди багатоквартирних будинків облаштовано відкидними пандусами, збудовано один пристрій для з'їзду на кріслі колісному до житлового приміщення на першому поверсі та один пристрій відремонтовано, на що спрямовано 219,7 тис. грн.

У зв'язку з воєнними діями в країні за підтримки міської влади в місті запроваджено безкоштовний проїзд у муніципальних тролейбусах, трамваях та автобусах не лише для мешканців міста, а й для внутрішньо переміщених осіб, жителів інших громад, гостей міста. За звітний період комунальним підприємствам-перевізникам з бюджету Криворізької міської територіальної громади відшкодовано 120,4 млн. грн. (табл. 2.5).

З даних табл. 2.5 можна констатувати, що комунальний транспорт є дотаційним. Щороку на нього спрямовують 800 млн. грн., а з 2020 року до цього ще додаються витрати на «Картки криворіжця» – 38,5 млн. грн. і на відшкодування безкоштовного проїзду – 113 млн. грн.

З перших днів військової агресії російської федерації проти України в місті функціонує пункт прийому евакуйованого населення. Кривий Ріг став прихистком для внутрішньо переміщених осіб, їх зустрічають, розселяють, забезпечують триразовим харчуванням.

Таблиця 2.5 – Аналіз витрат на відшкодування безкоштовного проїзду на транспорті у м. Кривий Ріг за 2020-2022 роки, млн. грн.

Показник	За роками виконання			Відхилення	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021-2020	2022-2021
Витрати на «Картки криворіжця»	24,7	38,5	12,8	+13,8	-25,7
Відшкодування безкоштовного проїзду	99,6	113,0	127,4	+13,4	+14,4
Усього	124,3	151,5	140,2	27,2	-11,3

Джерело: складено автором на основі [20-24]

Станом на 01.01.2023 р. «в місцях компактного проживання перебувало 1608 внутрішньо переміщених осіб. Завдяки програмному комплексу ведення їх обліку «Реєстр ВПО», що автоматично здійснює аналіз за визначені періоди, відбір за гендерною ознакою, віком, територією, у місті офіційно зареєстровано понад 70 тис. внутрішньо переміщених осіб» [24].

У зв'язку з перебуванням у Кривому Розі значної кількості внутрішньо переміщених осіб, обліку наданої їм благодійної, гуманітарної та матеріальної допомог, користування безоплатним проїздом у міському комунальному транспорті запроваджено «Гостьову картку криворіжця», що є інструментом для контролю використання бюджетних коштів у наданні допомог і послуг внутрішньо переміщеним особам. Протягом звітнього року першочергово запрограмовано та видано 2 тис. «Гостьових карток криворіжця».

Упродовж шести років поспіль у зв'язку з підвищенням тарифів на комунальні послуги криворіжцям надавалася щорічна часткова компенсація за тепло- та водопостачання, але у зв'язку з воєнною агресією у звітному році її надання тимчасово призупинено.

Дослідженнями доведено, «стратегічне планування покликане надати відповіді на питання про ключові точки, куди необхідно спрямовувати доступні ресурси для того, щоб забезпечити нормальне відтворення й розвиток системи життєдіяльності муніципального утворення. Для цього стратегія повинна відповісти на питання про те, у чому полягає специфіка муніципального утворення, якими можуть бути пріоритети, цілі і сценарії його розвитку в нинішніх умовах, якими можуть бути позиції муніципального утворення всередині регіону або поза його межами. Щоб отримати відповідь на ці питання необхідна кропітка робота з аналізу всіх складових територіального життя та зовнішніх факторів, що на нього впливають» [32, с. 50].

Потенціал муніципального утворення можна структурувати, розглядаючи різні аспекти (потенціали): природні ресурси, економіку, науку і техніку, стан навколишнього середовища, робочу силу, туризм, рівень безпеки, просторово-економічний потенціал, інфраструктуру, фінанси, інформацію, соціальний і політичний розвиток тощо. Аналіз сильних і слабких сторін, шансів і загроз місцевого самоврядування м. Кривий Ріг наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – SWOT-аналіз сильних, слабких сторін місцевого самоврядування м. Кривий Ріг, можливостей і загроз

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне географічне положення. 2. Розвинена мережа закладів торгівлі та громадського харчування. 3. Відносна віддаленість від країни-агресора. 4. Добре організована система дошкільної, шкільної та позашкільної освіти. 5. Наявність розгалуженої сітки медичних закладів. 6. Наявність історико-культурної спадщини. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень згуртованості місцевого самоврядування. 2. Низький рівень оплати праці, високий рівень тіньової економіки. 3. Соціальна пасивність людей. 4. Низький рівень залучення інвестицій. 5. Слабкий рівень розвитку історико-культурної спроможності. 6. Близькість до зони конфлікту.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовження реформи децентралізації в країні. 2. Продовження діяльності в Україні проектів міжнародної технічної допомоги. 3. Зростання популярності промислового туризму серед населення України та Європи. 4. Відкриття «вікна можливостей» для локальних громадських лідерів. 5. Високий рівень створення ОСББ. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовження або замороження військового конфлікту на сході України. 2. Реформи проводяться повільно. 3. Зростання міграції, виїзд за межі громади кваліфікованих кадрів. 4. Інфляція, нестабільний курс валюти. 5. Зростання цін на енергоносії.

Джерело: складено автором самостійно

Більш повний список сильних та слабких сторін, загроз і можливостей наведено у додатку Д.

На наступному рисунку 2.5 представлено SWOT-матрицю та її складові. В даному випадку спостерігаємо взаємозв'язок між складовими SWOT-аналізу:

– сильні сторони використовуються для створення майбутніх можливостей;

– слабкі сторони перетворюються в можливості;

– загрози пов'язані зі слабкими сторонами.

Проаналізуємо окремі складові SWOT-матриці місцевого самоврядування м. Кривий Ріг (рис. 2.5-2.7).

Діяльність організацій різних форм власності, що надають допомогу місцевому самоврядуванню та нові технології, що дозволяють надавати якісні послуги на віддалених територіях із малою густотою населення, дозволять ефективніше використовувати наявні інформаційні ресурси (офіційну веб-сторінку ради в Інтернеті та нові медіа).

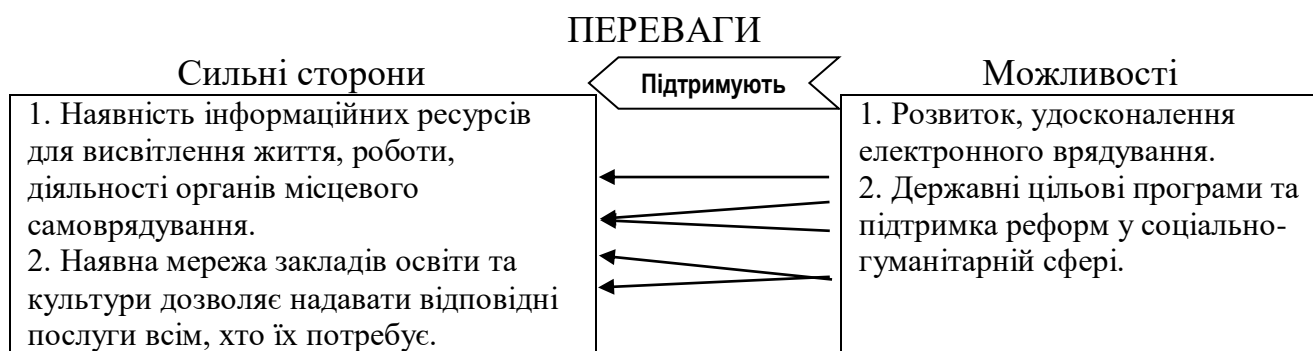

Рисунок 2.5 – Переваги SWOT-аналізу місцевого самоврядування м. Кривий Ріг

Джерело: складено автором самостійно

Наявність достатньої мережі закладів дошкільної освіти та навчальних закладів освіти, а також закладів позашкільної освіти (станція юних техніків, будинки дитячої та юнацької творчості, дитячі юнацько-спортивні школи) і розвинена мережа закладів культури є значним фактором для розвитку, є перевагою щодо залучення додаткових коштів та інших донорів.

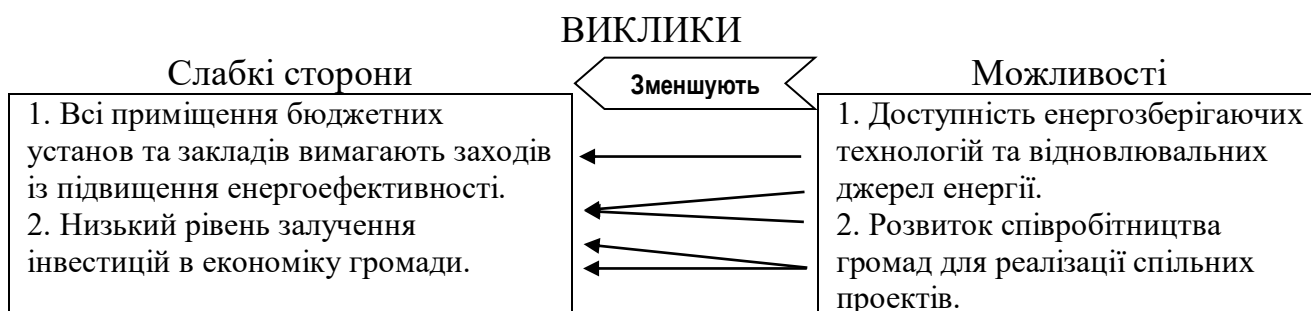

Рисунок 2.6 – Виклики SWOT-аналізу місцевого самоврядування м. Кривий Ріг

Джерело: складено автором самостійно

Пожвавлення інвестиційного середовища та залучення зовнішніх інвестицій в економіку м. Кривий Ріг сприятиме зменшенню впливу таких слабких сторін міста, як низька диверсифікація промисловості, технологічна відсталість промисловості, у т. ч. висока енергоємність, а також зменшити відтік трудових ресурсів за межі району та збільшать рівень зайнятості.

«Процес децентралізації влади, проведення адмінреформи прогнозовано призведе до зростання бюджетної самостійності органів місцевого самоврядування та зможе зменшити такі слабкі сторони, як недостатній розвиток дорожньої, інженерної інфраструктури, високий ступінь зносу житлово-комунального господарства» [24].

Гальмування державних рішень щодо реформи місцевого самоврядування, перекладання державою на самі органи нових повноважень без компенсації витрат перешкоджатимуть формуванню території міста.

Рисунок 2.7 – Ризики SWOT-аналізу місцевого самоврядування м. Кривий Ріг

Джерело: складено автором самостійно

Стійкий від’ємний природній приріст населення посилюється трудовою міграцією, що має тенденцію до збільшення. У результаті місто втрачає найпрацевдатніші кадри, знекрвлюється.

Таким чином, переваги органів місцевого самоврядування м. Кривий Ріг можна класифікувати як загальні та унікальні переваги. Визначення унікальних переваг або створення можливості для їх появи є змістом стратегічного фокусування.

Стратегічний план розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року, затверджений рішенням міської ради від 31.03.2016 р. №376, підготовлено членами тимчасової міської робочої групи з розробки Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу на період до 2020 року, створеною розпорядженням міського голови від 10.03.2015 р. №79-р (зі змінами), за координації Комітету з управління впровадженням Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу до 2015 року (рішення виконкому міської ради від 18.01.2012 р. №5, зі змінами) із залученням широкого кола представників бізнесу та громади міста. За основу взято трансформаційний варіант розвитку міста, що відображає спрямованість на підтримку позитивного вектору розвитку всіх сфер життєдіяльності міста, інноваційне оновлення та диверсифікацію економіки.

Реалізація Стратегії ґрунтується на переході до системного та збалансованого планування на основі проєктного підходу. Проєктний підхід передбачає співпрацю органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості.

Реалізація Стратегії передбачає три етапи [33]:

- I - 2016–2019 роки;
- II - 2020–2022 роки;
- III - 2023–2025 роки.

Формування Плану дій з реалізації у 2020-2022 роках Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року здійснювалося шляхом аналізу та актуалізації проєктів першого етапу реалізації Стратегії за участі фахівців відділів, управлінь, інших виконавчих органів міської ради, освітніх і наукових установ, організацій громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін, представників громади міста. Зокрема, в листопаді 2019 року проведено захід у форматі «Світове кафе», що мав на меті залучення

громади міста до участі в процесі реалізації Стратегії та напрацювання проєктів, що мали увійти до Плану дій.

За результатами напрацювань до Плану дій «включено 65 проєктів, що спрямовані на досягнення визначених Стратегією стратегічних напрямів. Загальний орієнтовний обсяг фінансування Плану дій складає 4497775,9 тис. грн. (табл. 2.7). Фінансування забезпечується коштом міського бюджету та інших джерел, не заборонених чинним законодавством України» [33].

Таблиця 2.7 – Орієнтовний обсяг фінансування Плану дій з реалізації у 2020-2022 роках Стратегічного плану розвитку м. Кривого Рогу, тис. грн.

Напрями	2020	2021	2022	Разом
А	199 255,0	310 792,0	425 921,3	935 968,3
В	151 333,7	90 141,4	359 572,9	601 048,0
С	927 555,7	1 282 923,6	750 280,3	2 960 759,6
Усього	1 278 144,4	1 683 857,0	1 535 774,5	4 497 775,9

Джерело: складено автором на основі [33]

Стратегічне бачення м. Кривий Ріг у майбутньому полягає у тому, що місто – це [33]:

- найчистіший металургійний центр світу, який упроваджує сучасні ресурсозберігаючі технології;
- потужний індустріальний центр з диверсифікованою економікою, модернізованим гірничо-металургійним комплексом, високотехнологічним машинобудуванням, регіональний центр науково-технологічних розробок, лідер із залучення інвестицій та промислового туризму;
- красиве, безпечне та комфортне для проживання місто здорових і патріотичних людей, які відчують себе активною сильною самодостатньою громадою з високими стандартами якості життя.

Проєкти стратегічного напрямку А «Екологічно безпечне місто ефективного використання ресурсів» спрямовані на досягнення складової стратегічного бачення майбутнього міста «Кривий Ріг – найчистіший металургійний центр світу, який упроваджує сучасні ресурсозберігаючі технології» та на подолання проблем [33]:

- негативні екологічні наслідки діяльності гірничодобувних підприємств.
- незадовільний стан атмосферного повітря.
- порушення гідрологічного та гідрогеологічного режимів унаслідок інтенсивної діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу.
- випереджаюче зростання накопичення відходів у зв'язку з перевищенням обсягів їх розміщення над обсягами переробки й утилізації.
- відсутність стимулів для забезпечення поглибленої переробки сировини й використання у виробництві промислових відходів.
- відсутність переробки твердих побутових відходів.

• недостатність фінансування заходів з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, недостатній рівень інформування населення щодо небезпечних геологічних зон і відповідного фінансування для виконання заходів з попередження їх створення.

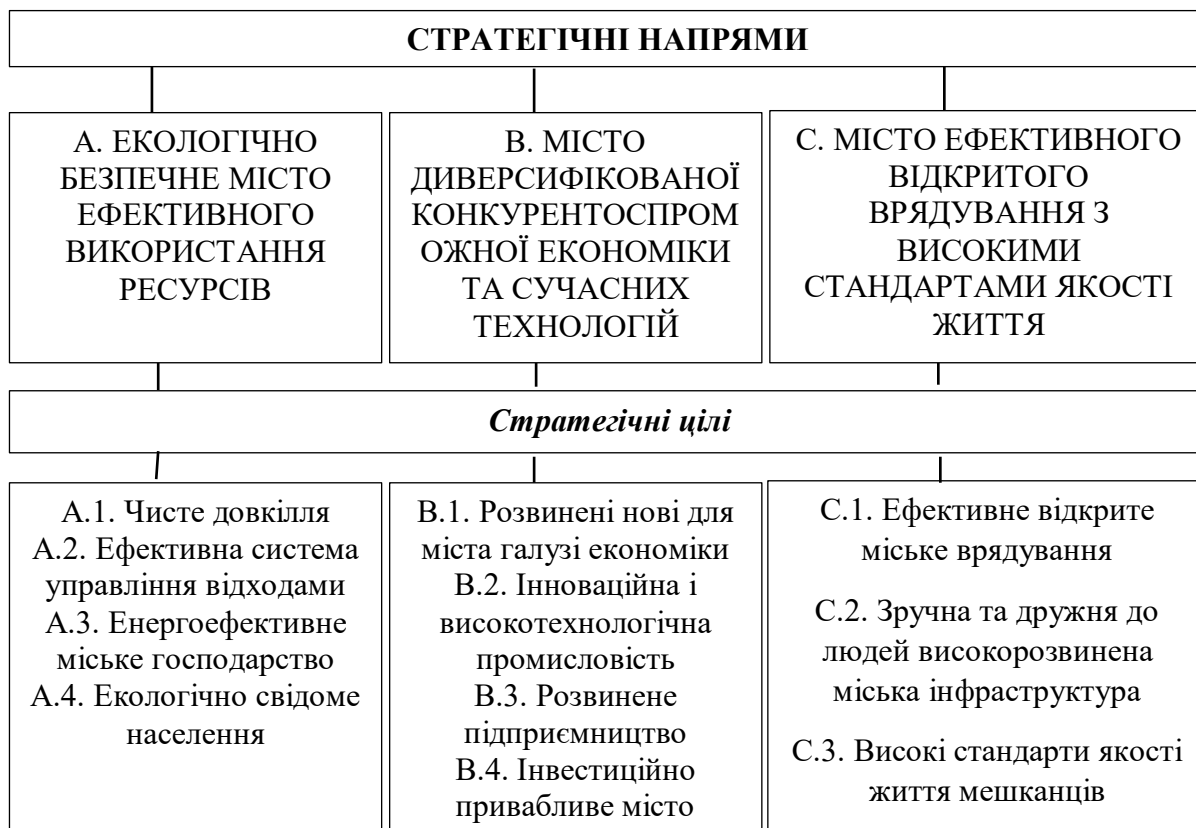

Рисунок 2.8 – Стратегічні напрями розвитку м. Кривого Рогу на період до 2025 року

Джерело: складено автором на основі [33]

Основні показники досягнення цілей [33]:

- покращення стану повітря, водних ресурсів міста.
- відновлення стану земель, порушених гірничими роботами.
- збільшення площі зелених насаджень зі створенням сучасних зон дозвілля та відпочинку.
- розширення екомережі міста.
- упровадження роздільного збору відходів та покращення утилізації промислових відходів.
- упровадження енергозберігаючих технологій, економія енергетичних і фінансових ресурсів.
- покращення зовнішнього освітлення міста.
- системне інформування мешканців про стан довкілля та підвищення екологічної свідомості населення.

У період 2020-2022 років заплановано реалізацію 18 проєктів за чотирма

стратегічними цілями напряму

Проекти стратегічного напряму В «Місто диверсифікованої конкурентоспроможної економіки та сучасних технологій» спрямовані на досягнення складової стратегічного бачення майбутнього міста «Кривий Ріг – потужний індустріальний центр з диверсифікованою економікою, модернізованим гірничо-металургійним комплексом, високотехнологічним машинобудуванням, регіональний центр науково-технологічних розробок, лідер із залучення інвестицій і промислового туризму» та на подолання проблем [33]:

- монопрофільність економіки міста.
- залежність основної бюджетоутворюючої галузі промисловості від кон'юнктури світового ринку.
- низький рівень використання інвестиційних інструментів.
- низька інвестиційна активність на території міста.
- низький рівень престижності робочих професій.
- недостатній рівень розвитку інфраструктури для бізнесу.
- низький рівень запровадження інновацій.
- високий рівень зносу матеріально-технічної бази промислових підприємств.
- низький інноваційний рівень промислового виробництва.

Основні показники досягнення цілей [33]:

- розвиток нових кластерів економіки (будівельний, машинобудування інформаційні технології, туристичний), транспорту й логістики.
- створення інноваційних лабораторій та інкубаторів і запровадження системи комерціалізації інновацій.
- системне навчання та інформаційна підтримка місцевих суб'єктів господарювання.
- системна маркетингова підтримка виробників.
- створення нових бізнес-центрів і бізнес-інкубаторів.
- збільшення кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва.
- створення низки інвестиційних продуктів.
- функціонування індустріального парку.
- збільшення кількості інвестицій.

У період 2020-2022 років заплановано реалізацію 24 проєктів за чотирма стратегічними цілями.

Проекти напряму С «Місто ефективного відкритого врядування з високими стандартами якості життя» будуть спрямовані на досягнення складової стратегічного бачення майбутнього міста «Кривий Ріг – красиве, безпечне та комфортне для проживання місто здорових і патріотичних людей, які відчувають себе активною сильною самодостатньою громадою з високими стандартами якості життя» та на подолання проблем [33]:

- нерозуміння (необізнаність) більшості громадян у питаннях важливості та користі від процесів, що впроваджуються органами місцевого самоврядування.

- незадовільний стан мережі автошляхів загального користування та внутрішньоквартальних доріг.

- низька прикладна складова в освіті, її відірваність від потреб сучасного світу.

- недостатній рівень якості надання медичної допомоги.

- потреба в капітальному ремонті більшості установ культури і мистецтв.

- погіршення криміногенної ситуації.

Основні показники досягнення цілей [33]:

- ефективна система комунікації з громадою.

- забезпечення доступу мешканців до управління містом.

- покращення якості надання адміністративних послуг.

- забезпечення підтримки місцевих громадських організацій та ініціатив.

- створення якісної вулично-дорожньої мережі міста.

- підвищення якості житлово-комунальних послуг.

- облаштування інфраструктури для людей з особливими потребами.

- створення ефективної системи охорони здоров'я.

- підвищення якості й доступності освіти.

- гарантування безпеки громадян.

- розширення можливостей культурного розвитку й дозвілля.

У період 2020-2022 років заплановано реалізацію 23 проєктів за трьома стратегічними цілями.

Таким чином, Стратегія базується на аналізі основних показників соціально-економічного розвитку м. Кривий Ріг за 2022 рік та визначає мету, завдання та заходи економічного та соціального розвитку міста на 2023-2027 роки. Одночасно вона передбачає забезпечення узгоджених спільних дій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в умовах воєнного/післявоєнного стану задля втілення єдиної державної політики розвитку України на рівні району.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У кваліфікаційній роботі визначено теоретичне узагальнення основ та практичний досвід реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування, що дало змогу запропонувати напрямки ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку м. Кривий Ріг органами місцевого самоврядування. За результатами дослідження зроблені наступні висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. Досліджено, що одним із головних завдань місцевого самоврядування є затвердження різних програм соціально-економічного розвитку територій, які знаходяться в їх віданні. Саме створення таких програм та їх виконання показують, як місцеві органи влади піклуються про людей та розвиток територій. Тому грамотне прийняття програм соціально-економічного розвитку є актуальним і важливим питанням сьогодення.

2. Вивчено принципи розроблення місцевих програм соціально-економічного розвитку, до яких належать: об'єктивність; обґрунтованість та доцільність; відкритість та прозорість; недискримінація та рівний доступ; ефективність; історичної спадкоємності; етнокультурного розвитку; сталого розвитку.

3. Місцеві програми соціально-економічного розвитку доцільно розробляти за такою схемою: аналітична частина – аналіз стану і тенденцій соціально-економічного розвитку населених пунктів, які об'єдналися в територіальні громади, визначення конкурентних переваг, що виникли в результаті об'єднання, і виявити проблеми кожного населеного пункту в громаді; визначення цілей та пріоритетів для розвитку створеної територіальної громади на певний період; сформулювати основні завдання та способи їх реалізації, включаючи організаційні та адміністративні заходи для виконання програмних завдань; зазначити проекти розвитку, які вже запущені або можуть бути реалізовані у майбутньому, включаючи їх обсяги фінансування та джерела коштів, відповідальних виконавців та терміни реалізації; покрокове описати механізм контролю та оцінки ефективності виконання програми, включаючи показники для оцінки результатів та досягнень визначених цілей.

4. Дослідженнями доведено, що органи місцевого самоврядування мають гарантувати сталий розвиток територіальної громади, керуючись принципами місцевого самоврядування та створюючи умови для передачі майбутнім поколінням мінімального економічного, екологічного та соціального боргу. Отже, метою діяльності органів місцевого самоврядування є досягнення сталого соціально-екологічного розвитку разом з територіальною громадою, забезпечуючи ефективний економічний механізм для задоволення потреб людини та збереження природи.

5. Названо методи реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку органами місцевого самоврядування в сучасних умовах: SWOT-аналіз регіонального розвитку; аналіз даних моніторингу реалізації програми та

релевантних програм за умови їх існування у конкретні області та інших регіонах України; дані оперативної управлінської звітності виконавців програми; інші дані статистики, які є дотичними до сфери дії програми; спостереження за виконанням заходів програми; фокус-групи з виконавцями, бенефіціарами програми; інтерв'ю з представниками виконавців та зацікавлених сторін програми; вивчення окремих випадків та інші.

6. Охарактеризовано виконком Криворізької міської ради як адміністративно-територіальну одиницю та орган місцевого самоврядування у Дніпропетровській області. Виконавчий комітет Криворізької міської ради в своїй роботі керується нормативно-законодавчими актами щодо формування та використання фінансових ресурсів громади. Фінансове забезпечення заходів здійснюється з дотриманням бюджетного регламенту та на основі прийнятих на сесіях міської ради програм розвитку міста за різними спрямуваннями, що забезпечують сталий соціально-економічний розвиток міста.

7. Проаналізовано стан виконання, здійснення контролю, проведення моніторингу та оцінення стану виконання програми соціально-економічного розвитку м. Кривий Ріг за 2020-2022 роки. Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України та запровадженням воєнного стану, суттєво обмежено можливості збору даних і доступ до офіційної статистики, як наслідок оприлюднення деяких показників соціально-економічного розвитку є наразі не можливим.

8. Проведено SWOT-аналіз місцевого самоврядування м. Кривий Ріг, що дозволило визначити сфери та види громадської діяльності, де територіальна громада має великий потенціал для розвитку, і сформулювати конкретні завдання та кроки, щоб реалізувати цей потенціал. Також вивчено, як територіальна громада може випереджати або відставати від конкурентів за певними параметрами, і визначено, що слід зробити для підвищення її конкурентоспроможності. Аналіз також виявив основні проблеми та перешкоди, які ускладнюють залучення інвестицій до територіальної громади.

9. Названо напрямки ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку м. Кривий Ріг органами місцевого самоврядування. Стратегічне бачення м. Кривий Ріг у майбутньому полягає у тому, що місто – це: найчистіший металургійний центр світу, який упроваджує сучасні ресурсозберігаючі технології; потужний індустріальний центр з диверсифікованою економікою, модернізованим гірничо-металургійним комплексом, високотехнологічним машинобудуванням, регіональний центр науково-технологічних розробок, лідер із залучення інвестицій та промислового туризму; красиве, безпечне та комфортне для проживання місто здорових і патріотичних людей, які відчують себе активною сильною самодостатньою громадою з високими стандартами якості життя.

Підтверджуючи актуальність дослідження, пропонуємо назвати шляхи підвищення ролі органів місцевого самоврядування у реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку в умовах трансформації суспільства.

Загалом, говорячи про державну політику у сфері економічного розвитку, слід мати на увазі «комплекс системних заходів, дій та процедур, здійснюваних

центральними та місцевими органами влади щодо забезпечення результативних економічних реформ, спрямованих на підвищення економічних показників, та покращення на цій основі рівня соціального забезпечення населення держави. Така політики повинна виконуватися шляхом реалізації визначених напрямів, які у комплексі здійснюються державними органами влади» [34, с. 40].

Держава має створити всі умови для повноцінного розвитку територій та в разі виникнення певних проблем разом з регіонами їх вирішувати й надавати останнім усі важелі впливу на регіональний розвиток, разом зі чітко визначеною відповідальністю. Саме регіони повинні вирішувати свої проблеми, але на основі чітко визначеної державної політики, якісної нормативно-правової бази й відповідного ресурсного та матеріально-технічного забезпечення. При вирішенні регіональних проблем потрібно акцентувати увагу на посиленні саморозвитку регіонів, створенні макроекономічних умов для їх функціонування, тобто фундаментом такого розвитку є самостійність регіонів у визначенні цілей свого функціонування та можливостей фінансування заходів для їх впровадження, насамперед, за умови використання власних ресурсів і залучення інвестицій. Необхідно запровадити стратегічний підхід до державного регулювання розвитку територій, який орієнтує на осмислення такого розвитку крізь призму «дерева цілей», розглядає територію у зв'язку з її зовнішнім середовищем, а також забезпечує співпрацю та узгодження інтересів, створює передумови для оптимізації організаційно-інституційної та ресурсної бази.

Найбільш вагомими елементами державної економічної політики, необхідної для формування соціально-орієнтованої економіки, є: «підвищення конкурентоспроможності ринкового середовища (через посередництво традиційних заходів антимонопольної політики, розвитку малого бізнесу, стимулювання приватної інвестиційної активності, а також державного інвестування ряду галузей, що створюють необхідні споживацькі блага); здійснення основних соціальних обов'язків (виплата державних соціальних трансфертів, фінансування виробництва суспільних благ) за рахунок основних джерел – соціальних страхових внесків і податкових доходів держави» [35, с. 61].

Державна регіональна політика «з метою забезпечення розвитку територій вимагає застосування стратегічного підходу, узгодження дій органів державної влади та зацікавлених суб'єктів, зокрема інтересів, цілей і ресурсів, спілкування «знизу-вгору», координації та взаємодії, публічності у розміщенні звітності та персоніфікації відповідальності за інформацію розміщену в ній. Засобом спрямування регіонального розвитку та методичною основою для цього може служити стратегічне планування. Його завдання не обмежуються розробкою програми (стратегії) щодо конкретних дій регіональної влади у сфері організаційного, фінансового та іншого ресурсного забезпечення реалізації регіональних пріоритетів. Розробка такої стратегії не є відокремленою ланкою діяльності регіональної влади, тому необхідно зосередити увагу на вдосконаленні механізмів державної регіональної політики, що мають бути побудованими на базі оптимізації взаємодії державної та місцевої влади, суб'єктів господарювання та населення регіонів» [35, с. 61].

Серед «стратегічних завдань економічного регіонального розвитку

вітчизняні науковці виділяють такі» [36, с. 15]:

- вихід з кризи, стабілізація економіки регіону;
- реструктуризація господарського комплексу регіону;
- створення соціально-орієнтованої економіки ринкового типу.

Основними напрямками державної політики економічного розвитку регіонів, що ґрунтуються на впровадженні європейських норм регіонального розвитку в життя української держави, на думку Свіріна М. Г. та Приходченко Л. Л., є [37, с. 24]:

- децентралізація управління (на принципі субсидіарності);
- розвиток міжсекторної взаємодії (на принципі партнерства між державним, комерційним та некомерційним секторами);
- розвиток міжрегіональної співпраці (на принципах спеціалізації та кооперування регіонів);
- впровадження системи виявлення та оцінки пріоритетних соціальних проблем певної території (на принципах соціальної діагностики і соціального моніторингу);
- оптимізація державно-управлінських структур і процедур (на принципах соціальної стандартизації);
- реалізація активної ресурсної стратегії органами виконавчої влади і місцевого самоврядування (на принципах соціального інвестування);
- сприяння громадській активності і розвитку різноманітних форм самоорганізації населення (на принципах само- і взаємодопомоги);
- підвищення рівня соціальної культури й освіченості працівників органів державного управління й місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів (на принципах персональної і колективної відповідальності).

Одним із головних завдань державної регіональної політики є стимулювання розвитку регіонів. Воно спрямоване на зменшення регіональної диференціації соціально-економічного розвитку та рівня життя населення в регіонах, активізацію інвестиційної діяльності, ефективне використання бюджетних коштів і місцевих ресурсів, зміцнення конкурентоспроможності регіональної економіки; узгодження пріоритетів економічного розвитку регіонів із відповідними загальнодержавними пріоритетами, сприяння міжрегіональній інтеграції та співробітництву, вирішенню міжрегіональних проблем [38].

Регіональний розвиток в Україні вимагає застосування значного обсягу важелів державного регулювання. Це обумовлено низкою причин: неможливістю вирішення всіх питань у рамках договірних відносин між органами влади, органами місцевого самоврядування та громадським сектором; необхідністю посиленого державного впливу на окремі явища суспільного життя у регіональному вимірі; неоднорідністю соціально-економічного та гуманітарного розвитку окремих частин країни, внаслідок чого регіони мають різноспрямовані інтереси та виникає необхідність застосування механізмів, які б втілювали і реалізовували державний інтерес. Серед важелів державного регулювання регіонального розвитку особливої уваги заслуговують правові норми, що повинні створювати основу для стабільного розвитку регіонів і максимально ефективною віддачі від функціонування відповідних господарських

комплексів [39].

На сьогодні є потреба оновлення усієї системи законодавства, щоб забезпечити стабільний розвиток регіонів та орієнтуватись на європейську інтеграцію. Це призведе до планування та визначення пріоритетних завдань для державної регіональної політики.

Регіональна політика держави, а також механізм її реалізації, повинні сприяти зростанню комплексності розвитку регіону, оптимізації розміщення продуктивних сил по території країни, вирівнюванню умов господарювання та життєдіяльності людини.

У процесі розробки регіональної політики велике значення має аналіз чинних тенденцій та закономірностей розвитку окремих регіонів, вимірювання та оцінка рівнів використання їхніх «соціально-економічних потенціалів, оцінка ефективності функціонування матеріального та нематеріального виробництва, виявлення специфіки та масштабів індивідуального споживання. Такий аналіз може також бути інформаційною основою для перерозподілу сукупного суспільного продукту та національного прибутку» [39].

Регіональна політика – це передусім політика розвитку. Тому слід пріоритетувати «розробку заходів та інструментів, які спрямовані не на безпосереднє вирішення соціальних проблем, а на розкриття економічного потенціалу територій, збільшення продуктивності їх економіки, прибутковості місцевого бізнесу та рівня доходів населення. Це відповідно створює умови для загального підвищення соціальних стандартів, якості життя та бізнес-середовища. Однак ця взаємозалежність спрацьовує у тих країнах, де функціонують дієві фіскальні та перерозподільні механізми, інакше існує реальна загроза надмірної поляризації та зростання диспропорцій у розвитку великих міст та решти території країни» [39].

Висвітливши шляхи підвищення ролі органів місцевого самоврядування у реалізації місцевих програм соціально-економічного розвитку в умовах трансформації суспільства, підтвердимо вищесказане аналізом зовнішнього середовища за допомогою моделі PESTLE. Літери P-E-S-T-L-E означають «ключові фактори зовнішнього середовища, які можуть впливати на розвиток муніципального утворення (від англ. political-legal – політико-правові, economic – економічні, sociocultural – соціокультурні, technological forces – технологічні фактори, L – правові, E – екологічні)» [32, с. 57].

Ця модель включає лише ті сфери, у яких потрібно виявити рамкові умови та тенденції, що впливають на розвиток місцевого самоврядування м. Кривий Ріг, та класифікувати їх у вигляді шансів чи ризиків. У таблиці наведено деякі тенденції в окремих сферах, що потребують аналізу.

Можливості та загрози за складовою «політичні чинники» передбачають аналіз змін політики, нормативно-правових актів, стратегічних документів у національному й міжнародному контексті.

«Економічні чинники» передбачають аналіз факторів розвитку і стану господарства, зміну важливих економічних показників, частки бюджету, донорства, ціни матеріалів, обладнання, енергії, нерухомого майна, експертизи, економічне зростання, структуру, рівень безробіття, вартість робочої сили, а

також зміни в доходах публічного та приватного секторів тощо.

Таблиця – Модель PESTLE-аналізу місцевого самоврядування м. Кривий Ріг

Чинники					
Р Політичні	Е Економічні	S Соціальні та культурні	T Технологічні	L Правові	Е Екологічні
Політична та безпекова нестабільність в країні. Розвиток плідного міжнародного співробітництва та євроінтеграційних процесів в сфері сталого розвитку територій.	Зростання обсягів інвестицій в сферу регіонального розвитку. Функціонування «тіньового бізнесу» в країні.	Створення нових та збереження наявних робочих місць. Посилення трудової міграції, особливо серед молоді.	Розвиток науки та техніки у напрямку покращення науково-технологічного розвитку країни	Прийняття нових нормативно-правових актів щодо соціально-економічних питань, особливо тих, які стосуються регіонального та місцевого рівнів управління	Наявність значних природних ресурсів, а також розвіданих родовищ корисних копалин

Джерело: складено автором самостійно

Для розуміння «соціальних і культурних чинників» важливою може бути інформація про рівень освіти різних груп населення, демографічні зміни, міграційні процеси, а також поведінку споживачів та організацію дозвілля; завдяки цим даним з'являється можливість уже на ранньому етапі простежити довгострокові зміни у фундаментальних ціннісних стереотипах та орієнтирах суспільства. «Технологічні чинники» – зміна технологій, джерел інформації, способів потоку інформації, захищеності інформації, швидкостей передачі інформації тощо [39].

На підставі результатів SWOT- і PESTLE-аналізу можна визначити місію, стратегічні цілі й завдання об'єкта стратегічного планування.

До основних пропозицій та напрямів удосконалення державного регулювання економічного розвитку регіонів в сучасних умовах можна віднести такі [34, с. 48-50]:

1. Проведення цілеспрямованої, послідовної та інклюзивної інформаційної кампанії та роз'яснювальної роботи серед ключових партнерів щодо важливості державної регіональної політики та її ролі у підвищенні загальнонаціональної конкурентоспроможності та добробуту населення;

2. Створення системи розробки та реалізації державної регіональної політики, яка б на практиці, а не лише у документах, відповідала принципам пріоритетності, комплексності, компліментарності, прозорості, ефективності та компетентності державного апарату.

3. Перехід від майже виключно «політики будівництва та ремонту» та політики «залатування дір» створених іншими галузевими політиками до

політики комплексного розвитку територій, у тому числі, через некапітальні проекти та програми, заходи спрямовані на розвиток людського капіталу, створення можливостей для самореалізації людей в економічній діяльності, освіті, культурі та ін.

4. Необхідність представлення цільових результатів впровадження державної регіональної політики не лише у вигляді «одиниць» – прийнятих підзаконних актів, побудованих шкіл, відремонтованих доріг тощо – але й у вигляді якісних змін за різними компонентами територіальної системи того чи іншого регіону – людський капітал, просторова інтеграція, економічна конкурентоспроможність, соціальне благополуччя та ін.

5. Формулювання заходів державної регіональної політики з урахуванням, перш за все, реалій розвитку різних регіонів (та їхніх типів). Відхід від абстрактних централізованих категорій та запровадження інклюзивного процесу формулювання планів дій та бюджетів.

6. Активне (а не формальне) залучення регіональних органів влади до процесу формування завдань та інструментів стимулювання регіонального розвитку – через нові інтерактивні платформи, у тому числі, із застосуванням сучасних технологій – інтернет, закриті професійні мережі для працівників департаментів економічного розвитку.

7. Запровадження нових стандартів для виконавців політики із чітким зазначенням відповідальності та наслідків невиконання затверджених заходів.

8. Підвищення рівня прозорості прийняття рішень та їх виконання, рівня поінформованості неурядових партнерів та розширення можливостей активних представників громади здійснювати контроль та моніторинг за виконанням державної регіональної політики на місцях.

9. Обов'язкова розробка планів реалізації/операційних програм стратегій, затвердження бюджетів на впровадження пріоритетів та завдань стратегії, механізмів контролю та моніторингу, відповідальності за реалізацію у всіх регіонах України.

10. Перехід від «паралельних» систем стратегічного планування та поточного (ситуативно-аврального) планування/реалізації політики до інтегрованої системи стратегічного планування та управління, де плани реалізації стратегій та бюджети чітко корелюються із визначеними стратегічними пріоритетами та завданнями.

11. Проведення реальної реформи децентралізації влади – зі зміною адміністративно-територіального устрою, посиленням фіскальної децентралізації, підвищенням автономії регіональних органів самоврядування, професіоналізації державної служби.

12. Посилити пріоритетність розподілу ресурсів та концентрувати їх на тих управлінських та інвестиційних заходах та територіях, які можуть забезпечити найбільшу віддачу у найкоротший час, однак матимуть довготривалий і комплексний ефект на розвиток не лише даної території, але й сусідніх регіонів.

13. Заходи державної політики, спрямовані на концентрацію ресурсів на певних територіях, слід проводити у жорсткій зв'язці із заходами спрямованими на підвищення «пов'язаності» точок росту із оточуючими їх територіями задля

розширення зони позитивного впливу цих заходів.

14. Підтримка у розробці та реалізації проектів спрямованих на перспективу, дійсно розвиткові заходи, які б мали вплив на зрушення у структурі економіки, її продуктивності, трудоємності, на структуру зайнятості відповідність знань та навичок населення реальним потребам регіонального ринку праці, на зростання доходів від активної економічної діяльності.

15. Запровадження нових стандартів для виконавців політики із чітким зазначенням відповідальності та наслідків невиконання затверджених заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балуєва О. Програми соціально-економічного і культурного розвитку. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2017/february/issue-5/article-24981.html>.
2. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23 березня 2000 року № 1602-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 25. ст.195.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.03.2016 р. № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16#Text>.
4. Івано-Франківська селищна рада: Офіційний сайт. URL: <https://if-gromada.gov.ua/programa-socialnoekonomichno-rozvitku-08-43-53-30-09-2021>.
5. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 р. № 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>.
6. Бюджетний кодекс України: закон України від 8 липня 2010 року №2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. ст. 572.
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. ст.170.
8. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
9. Мельник І.О., Чернявська С.С. Роль органів місцевого самоврядування у сталому розвитку муніципальних утворень. *Глобальні та національні проблеми економіки*: електронне фахове наукове видання. 2017. Випуск 20. С. 190-193.
10. Шаров Ю.П., Чикаренко І.А., Маматова Т.В. та ін. Управління змінами в публічному адмініструванні : навч. посіб. Дніпропетровськ : ДПІДУ НАДУ, 2012. 148 с.
11. Мішеніна Г. А., Кобушко Я. В. Моніторинг і оцінювання управлінської діяльності: конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2022. 138 с.
12. Методичні рекомендації з планування, моніторингу та оцінювання процесів відновлення. URL: <https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/mtd/metodrecplanuvannya.pdf>.
13. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації. URL: https://www.ck-oda.gov.ua/docs/2014/04092014_2.pdf.
14. Кузяків О. Ангел Є., Федець І. Індекс конкурентоспроможності міст: Аналітичний звіт. Частина 2. Профілі міст. Київ: ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» (ІЕД), 2021. 238 с.

15. Про затвердження Регламенту Криворізької міської ради: рішення Криворізької міської ради (I сесія VIII скликання) від 17.12.2020 р. №1. URL: https://so.kr.gov.ua/ua/treezas_so/pg/171220253024909_d1/tpviewr/3 (дата звернення: 13.11.2023).

16. Офіційний вебсайт Криворізької міської ради та її виконавчого комітету: URL: https://kr.gov.ua/ua/news/pg/110119489489589_n (дата звернення: 13.11.2023).

17. Програма економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки: затв. рішенням міської ради від 21.12.2016 р. №1171 (зі змінами). URL: <https://kr.gov.ua>.

18. Стратегічний план розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року: затв. рішенням міської ради від 31.03.2016 р. №376. URL: <https://kr.gov.ua>.

19. Звіти Криворізького міського голови та виконавчих органів міської ради про діяльність у 2018 році. Червоний гірник. №7 (21907). Вівторок, 29 січ. 2019 р. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/74902/response/184230/attach/3/2018.pdf?cookie_passthrough=1

20. Звіти Криворізького міського голови та виконавчих органів міської ради про діяльність у 2019 році. Червоний гірник. №6 (29071). Четвер, 28 січ. 2020 р. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/74901/response/184231/attach/3/2019.pdf>

21. Кривий Ріг у цифрах і фактах: 2020. URL: https://kr.gov.ua/ua/news/pg/50221376543524_n.

22. Звіт з виконання у 2020 році програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки: затв. рішенням Криворізької міської ради від 24.02.2021 р. №230. URL: https://kr.gov.ua/normativno_pravovi_akti.

23. Звіт з виконання у 2021 році програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки: затв. рішенням Криворізької міської ради. URL: https://kr.gov.ua/normativno_pravovi_akti.

24. Про внесення змін до рішення міської ради від 21.12.2016 р. №1171 «Про затвердження Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки»: рішення XXXIII сесії VIII скликання від 30.11.2022 р. №1519. URL: https://mycovenant.eumayors.eu/docs/seap/20075_1507635035.pdf.

25. План дій зі сталого енергетичного розвитку міста Кривого Рогу до 2025 року: затв. рішенням міської ради від 27.03.2013 р. №1838 (зі змінами). URL: <https://kr.gov.ua>.

26. ТРК «Рудана»: Офіційний сайт. URL: <https://rudana.com.ua/news/pidtrymka-viyskovyh-yihnih-rodyn-programa-socialnogo-zahystu-kryvorizhciv-prioritytety-miskogo>.

27. Програма відшкодування частини кредитів, що надаються об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку та житлово-будівельним кооперативам на впровадження енергоефективних заходів у житловій сфері на 2016-2023 роки: затверджена рішенням виконкому Криворізької міської ради від 25.05.2016 р. №551 (зі змінами). URL: <https://kr.gov.ua>.

28. Про превентивні заходи з легалізації «тіньової» зайнятості працівників сфери малого підприємництва: рішення виконкому Криворізької міської ради від 12.03.2020 р. №112. URL: <https://kr.gov.ua>.

29. Програма соціальної підтримки населення у 2017-2023 роках: затверджена рішенням виконкому Криворізької міської ради від 21.12.2016 р. (зі змінами). URL: <https://kr.gov.ua>.

30. Комплексна програма підтримки учасників антитерористичної операції на сході України та операції об'єднаних сил у Донецькій і Луганській областях, членів їх сімей і сімей загиблих у ході їх проведення: затверджена рішенням виконкому Криворізької міської ради від 21.12.2016 р. №1183 (зі змінами). URL: <https://kr.gov.ua>.

31. Програма компенсації пільгового проїзду окремих категорій громадян на залізничному пасажирському транспорті приміського сполучення на 2021-2024 роки: затверджена рішенням виконкому Криворізької міської ради від 26.05.2021 р. №483 (зі змінами). URL: <https://kr.gov.ua>.

32. Сментина Н. В., Фіалковська А. А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посіб. Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 244 с.

33. План дій з реалізації у 2020-2022 роках Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року: затверджено Рішенням виконкому Криворізької міської ради від 20.05.2020 р. №257. URL: https://ig.krmisto.gov.ua/dwn/citycard/plan_2020_ua.pdf.

34. Бабаєв В. М., Новікова М. М., Чернов С. І. та ін. Практичні аспекти публічного управління в контексті сталого розвитку : монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 238 с.

35. Воронкова В. Г., Фурсін О. О., Сапа Н. В. Соціально-орієнтоване державне управління : монографія. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2011. 256 с.

36. Зайцева Л. М., Серьогін С. М., Коніщева Н. Й. та ін. Регіональне управління : навч. посіб. Дніпропетровськ: ДФ УАДУ, 2000. 240 с.

37. Свірін М. Г., Приходченко Л. Л. Механізми наближення системи публічного управління України до європейських стандартів: регіональний та субрегіональний рівень: наук. розробка. Київ : НАДУ, 2008. 48 с.

38. Куйбіда В. С., Іщенко О. М., Ткачук А. Ф. та ін. Нова державна регіональна політика. Київ : Крамар, 2009. 232 с.

39. Нормативно правове забезпечення регіонального розвитку в Україні. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/november08/3.htm>.

Додаток А

Принципи розроблення місцевих програм соціально-економічного розвитку

Принцип	Зміст принципу
Об'єктивність	розроблення програми на основі даних органів державної статистики, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади та реальних цілей та індикаторів (показників), яких реально досягти та які можливо оцінити;
Обґрунтованість та доцільність	розроблення програми на основі чітко визначених цілей розвитку та економічно обґрунтованих заходів та проектів, що сприяють їх досягненню із використанням кращого світового досвіду у сфері програмування економічного і соціального розвитку;
Відкритість та прозорість	забезпечення доступу громадськості, що передбачає інформування про цілі, пріоритети та очікувані результати та показники виконання програми, а також забезпечує всіх суб'єктів господарської діяльності необхідними орієнтирами для планування власної виробничої діяльності;
Недискримінація та рівний доступ	дотримання під час розроблення та реалізації програми прав та врахування інтересів всіх суб'єктів об'єднаної територіальної громади, в тому числі суб'єктів господарювання всіх форм власності;
Ефективність	визначення та забезпечення функціонування механізму досягнення цілей, виконання завдань, заходів та проектів програми у встановлені в ньому терміни;
Історичної спадкоємності	врахування та збереження позитивних надбань попереднього розвитку громад(и);
Етнокультурного розвитку	відродження етнічної самосвідомості та збереження духовної і матеріальної культури етносів, сприяння їх розвитку;
Сталого розвитку	забезпечення розвитку громади для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь.

Джерело: складено автором на основі [3]

Додаток Б

Склад виконавчого комітету Криворізької міської ради

№ з/п	П.І.Б.	Місце роботи
1	ВІЛКУЛ Юрій Григорович	секретар міської ради
2	УДОД Євген Григорович	перший заступник міського голови
3	БЕЛІКОВ Костянтин Аркадійович	заступник міського голови
4	КАТРИЧЕНКО Олександр Володимирович	заступник міського голови
5	МІЛЮТІН Сергій Сергійович	заступник міського голови
6	ПОДОПЛЕЛОВА Надія Леонідівна	заступник міського голови
7	ПОЛТАВЕЦЬ Андрій Анатолійович	заступник міського голови
8	ФІЩЕНКО Олександр Віталійович	заступник міського голови
9	ШОВГЕЛЯ Олена Миколаївна	керуюча справами виконкому
10	ГАЛЬЧЕНКО Андрій Володимирович	головний спеціаліст апарату міської ради та її виконкому
11	МАЛЯРЕНКО Сергій Васильович	головний спеціаліст апарату міської ради та її виконкому
12	БАБЕНКО Ольга Володимирівна	заступник голови Громадської ради при виконкомі міської ради
13	ЛЄЩІН Андрій Миколайович	голова правління Публічного акціонерного товариства «Криворіжгазбуд»
14	ФЕДІН Костянтин Анатолійович	генеральний директор Акціонерного товариства «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

Джерело: складено автором на основі [15]

Додаток В

За останні п'ять років кількість Офісів послуг збільшилась майже у 1,5 рази.

Офіси послуг органів місцевого самоврядування м. Кривого Рогу

Джерело: складено автором на основі [16]

Додаток Д

SWOT-аналіз сильних, слабких сторін місцевого самоврядування
м. Кривий Ріг, можливостей і загроз

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Вигідне географічне положення (близькість до обласного центру, магістральних автомобільних та залізничних шляхів, розвинута мережа транспортних та пасажирських сполучень).</p> <p>2. Розвинена мережа закладів торгівлі та громадського харчування.</p> <p>3. Відносна віддаленість від країни-агресора.</p> <p>4. Наявність повнокомплектних загальних шкіл з колективами, що мають досвід активної громадської роботи.</p> <p>5. Наявність розгалуженої сітки медичних закладів.</p> <p>6. Наявність історико-культурної спадщини.</p> <p>7. Наявність біологічного та ландшафтного різноманіття, що дає змогу розвивати промисловий туризм.</p> <p>8. Добре організована система дошкільної, шкільної та позашкільної освіти (наявність творчих колективів, що популяризують місцеве самоврядування).</p> <p>9. Великий досвід у розвитку спорту та роботи з талановитою молоддю.</p>	<p>1. Низький рівень згуртованості місцевого самоврядування.</p> <p>2. Низький рівень оплати праці, високий рівень тіньової економіки, недостатнє забезпечення людей працездатного віку робочими місцями призводить до відтоку населення за межі міста та зменшує надходження до місцевого бюджету.</p> <p>3. Соціальна пасивність людей.</p> <p>4. Низький рівень залучення інвестицій.</p> <p>5. Слабкий рівень розвитку історико-культурної спроможності.</p> <p>6. Зношеність інфраструктури комунальних закладів та установ.</p> <p>7. Низький рівень надання побутових послуг.</p> <p>8. Близькість до зони конфлікту.</p>
Можливості	Загрози
<p>1. Продовження реформи децентралізації в країні (самостійність розвитку місцевого самоврядування).</p> <p>2. Продовження діяльності в Україні проєктів міжнародної технічної допомоги, що будуть підтримувати місцеве самоврядування.</p> <p>3. Зростання популярності промислового туризму серед населення України та Європи, розвиток внутрішнього туризму.</p> <p>4. Відкриття «вікна можливостей» для локальних громадських лідерів.</p> <p>5. Покращення бізнес-клімату в Україні завдяки новим законам та реформам.</p> <p>6. Високий рівень створення ОСББ.</p>	<p>1. Продовження або замороження військового конфлікту на сході України.</p> <p>2. Реформи проводяться повільно, незапланованими темпами через корупцію у владі, що призводить до погіршення інвестиційного клімату.</p> <p>3. Зростання міграції, виїзд за межі громади кваліфікованих кадрів.</p> <p>4. Перекладання на місцеве самоврядування державних фінансових зобов'язань щодо забезпечення соціальних стандартів.</p> <p>5. Недосконала законодавча база, високий податковий тиск на бізнес.</p> <p>6. Інфляція, нестабільний курс валюти.</p> <p>7. Зростання цін на енергоносії.</p>

Джерело: складено автором самостійно